ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิง เทพสตรีและปีศาจสาว ในวรรณกรรมไซอิ๋วภายใต้ปิตาธิปไตย

สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์
สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ 10200
อีเมล : noom2517@yahoo.com

รับบทความ: 13 พฤษภาคม 2564 แก้ไขบทความ: 7 มิถุนายน 2564 ตอบรับบทความ: 9 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ: ไซอิ๋วเป็นเรื่องราวว่าด้วยการเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกยังชมพูทวีปของพระถังซำจั๋งและเหล่าลูกศิษย์ เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมในสังคมจีนมาช้านาน วรรณกรรมเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนภาพสังคมของยุคสมัยนั้นๆ ไซอิ๋วจึงเป็นพื้นที่ที่ช่วยทำให้เห็นค่านิยม มุมมอง แนวคิด คติความเชื่อ ฯลฯ ทางสังคมภายใต้ปลายปากกาของผู้ประพันธ์ได้ด้วยเช่นกัน บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครสตรีเพศ 3 กลุ่ม ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมไซอิ๋ว คือ “ผู้หญิงที่เป็นมนุษย์” “เทพสตรี” และ “ปีศาจสาว” โดยใช้แว่นปิตาธิปไตยมาวิเคราะห์ศึกษา

จากภาพลักษณ์ของสตรีทั้ง 3 กลุ่ม ทำให้เข้าใจว่าผู้ประพันธ์ไม่ได้เชิดชูกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษ อย่างไรก็ดี เทพสตรีเป็นกลุ่มที่ผู้ประพันธ์ใช้พื้นที่ในการบรรยายไม่มากเท่ากับปีศาจสาวและหญิงที่เป็นมนุษย์ ทั้งนี้ภาพลักษณ์ของสตรีส่วนใหญ่ยังคงวงเวียนอยู่กับการครองตนอยู่ในจารีตศีลธรรม เรื่องการยกย่อง ให้เกียรติและซื่อสัตย์ต่อสามี ขณะเดียวกันได้พยายามสื่อถึงความต้องการในเสรีภาพเรื่องความรัก การมีคู่ครองอีกแง่มุมหนึ่งได้อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ: ไซอิ๋ว; สตรี; ปิตาธิปไตย; ภาพลักษณ์

The Image of Women, Female Angels, and Female Demons in Journey to the West through the Lens of Patriarchy

Surasit Amornwanitsak
Chinese Section, Department of Thai Language and Eastern Languages and Culture,
Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Bangkok, 10200, Thailand
Email: noom2517@yahoo.com

Received: 13th May 2021 Revised: 07th June 2021 Accepted: 09th June 2021

Abstract: Journey to the West is a novel about a pilgrimage of Buddhist monk Xuanzang and his entourage to India (jambudvīpa). The novel has been popular in Chinese society for a long time. If literature is the reflection of society, it is no doubt that Journey to the West will also unveil the author's norms, perceptions, and beliefs. Thus, this article will use a patriarchal approach to analyze the image of three groups of female characters in Journey to the West which are women, female angels, and female demons.

After analyzing the image of those characters, we discover that the author does not show any favors to any specific groups, however, the novel has less narratives of female angels, compared to the characters of female demons and women. The image of women is repeatedly described as a religious person and loyal wife, while the freedom to love and marriage are essential to them.

Keywords: Journey to the West; women; patriarchy; image

《西游记》中“男性主义”视角下的“女人”、“仙女”、“女妖”形象观

黄汉坤

泰国法政大学人文学院泰语与东方语言文化系中文专业，曼谷，10200，泰国

电子邮箱：noom2517@yahoo.com

收稿日期：2021-05-13　　修回日期：2021-06-07　　接受日期：2021-06-09

摘要：《西游记》讲述了关于唐僧及其弟子西天取经的故事，是一部家喻户晓且历史久远的文学著作。文学如同反映当时社会的一面镜子，所以《西游记》故事在作者的笔墨下也同样反映了当时社会的观念、标准、思维、信仰等等。本文着重以“男性主义”的视角探讨《西游记》中的“人类女性”、“仙女”、“女妖”三种女性形象。

通过研究，这三种女性形象让我们了解了《西游记》作者并没有特别抬高某个女性形象，但作者在“仙女”形象的描述当中 ，却比另外两种少了许多笔墨。大多数的女性形象都环绕然着对丈夫的遵从、礼节和忠诚等社会道德标准展开，同时也展现了一种绝妙并有趣的女性恋爱与婚姻观的趋向。

关键词：《西游记》；女性；“男人主义”；形象

บทนำ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556: 868) ให้ความเห็นกับคำว่า “ภาพลักษณ์” ไว้ว่า “ภาพที่เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น, จินตภาพ ก็ว่า. (อ. image).” ซึ่งภาพลักษณ์ของตัวละครมักเกี่ยวข้องกับบุคลิกที่ถูกปรุงแต่งขึ้นจากจิตนาการของผู้ประพันธ์ โดยสัมพันธ์กับนิสัยใจคอ บทบาทหน้าที่ ความรู้ความสามารถ ไหวพริบปฏิภาณ ฯลฯ ของตัวละครนั้นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นต่อมการรับรู้ ความรู้สึกของผู้อ่าน จนเกิดความชื่นชอบ ยกย่อง ความเกลียดชัง แช่งด่า หรือไม่มีปฏิกิริยาร่วมใดๆ ที่เรียกว่าเฉยชาก็ได้

ภาพลักษณ์ของตัวละครที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทั่วไปแบ่งเป็น 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1. ภาพลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะ เป็นภาพแทนของความดีงาม ความถูกต้อง รู้ผิดชอบชั่วดี มีความมุ่งมาดปรารถนาให้สังคมเกิดความเจริญ ความสันติสุขตามกรอบศีลธรรมจรรยาของวัฒนธรรม ปกติแล้วจะหมายถึงกลุ่มตัวพระและตัวนาง 2. ภาพลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของฝ่ายอธรรม ซึ่งจะมีนิสัยมุ่งกระทำแต่ความชั่ว มีพฤติกรรมไม่โปร่งใส ดำเนินชีวิตไม่ตรงตามจารีตประเพณี เป็นตัวแทนของความเสื่อมในสังคม ตัวละครประเภทนี้จะถูกตีตราว่าเป็นคนบาป คนเลว มักจะเป็นคู่ตรงข้ามกับกลุ่มตัวพระและตัวนาง อาทิ ตัวอิจฉา โจรผู้ร้าย หมู่มารและปีศาจ เป็นต้น 3. ภาพลักษณ์กลางๆ กล่าวคือตัวละครที่มีบุคลิกทั้งแง่บวกและแง่ลบ ประกอบทั้งความดีและความชั่วคละเคล้ากันไปมาตามตัวบทของเรื่องที่ถูกจัดสรรอย่างมีนัยยะแอบแฝง อย่างไรก็ตาม การนำเสนอภาพลักษณ์คู่ตรงข้าม กล่าวคือ “ชาย-หญิง” “ดี-ชั่ว” “ขาว-ดำ” “ฟ้า-ดิน” “สูง-ต่ำ” เป็นที่นิยมอย่างมากในงานเขียนนิยายจีน เพื่อให้ตัวละครและการเล่าเรื่องมีความชัดเจน ตรงประเด็น (郑祥琥, 2020:80) แน่นอนว่าภาพลักษณ์ของตัวละครทั้งหมดถูกกำหนดและปรุงแต่งจากความคิดที่ผ่านการรังสรรค์อย่างพิถีพิถันของผู้ประพันธ์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะอิงอยู่บนบรรทัดฐานทางสังคมในช่วงเวลาที่ผู้ประพันธ์บรรจงเขียนเรื่องราวนั้นไว้ ด้วยเหตุนี้เองวรรณกรรมจึงเป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนภาพความเป็นยุคสมัย วิถีประชา จารีตศีลธรรมของสังคมได้ด้วย เพราะเนื่องด้วยวรรณกรรม

เป็นเรื่องราวทางสังคม วรรณกรรมคือการนำสิ่งที่ปรากฏอยู่ สิ่งที่มีอยู่ในสังคมมาเรียงร้อยและตีแผ่ในแบบฉบับที่ผู้ประพันธ์ต้องการ หากแต่เมื่อใดความต้องการของคนหมู่มากในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง แนวคิด ความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมก็จะเปลี่ยนแปลงตาม แม้ว่าเรื่องราวที่ผู้ประพันธ์เขียนขึ้นนั้นจะดูแปลกหรือพิสดารก็ตาม (童炜, 2005:71)

วรรณกรรมไซอิ๋ว หรือที่ภาษาจีนกลางออกเสียงว่า “ซีโหยวจี้”《西游记》ถูกเรียบเรียงเป็นนิยายฉบับสมบูรณ์ในสมัยราชวงศ์หมิง (明) โดยมี อู๋เฉิงเอิน (吴承恩, ราว ค.ศ. 1500-1582) เป็นผู้ประพันธ์ (鲁迅, 2001:117) เนื้อเรื่องมีจำนวนทั้งสิ้น 100 ตอนกล่าวถึงการเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก ณ แดนชมพูทวีปของพระถังซำจั๋ง (唐三藏) และศิษย์คนสำคัญ 3 คน ประกอบด้วย ซึงหงอคง (孙悟空) ตือโป๊ยก่าย (猪八戒) ซัวเจ๋ง (沙悟净) ด้วยความโดดเด่นด้านเนื้อหาที่สนุกสนาน การใช้ภาษาที่สละสลวย และการนำเสนอที่ชวนติดตาม เป็นภาพมายาที่สมจริง จึงได้รับการยอมรับจากนักอ่านและผู้สนใจให้เป็นหนึ่งในวรรณกรรม “สี่ยอดหนังสือแปลก” (四大奇书) ของจีน ร่วมกับ “ซานกั๋วเหยียนอี้”《三国演义》(สามก๊ก) “สุยหู่จ้วน”《水浒传》(ซ้องกั๋ง) “จินผิงเหมย”《金瓶梅》(บุปผาในกุณฑีทอง) ซึ่งการให้คุณค่าในวรรณกรรม 4 เล่มนี้มีมาตั้งแต่ยุคปลายราชวงศ์หมิงแล้ว (冯保善, 2017:155-157) จำนวนครั้งของการตีพิมพ์คงเป็นหลักฐานหนึ่งที่บ่งชี้ถึงความแพร่หลายของวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ ได้ จากหลักฐานที่หลงเหลืออยู่พบว่า ไซอิ๋วฉบับที่ตีพิมพ์ในสมัยราชวงศ์หมิง (ช่วงระหว่างปี ค.ศ.1553-1620) มีมากถึง 7 ปกด้วยกัน (王清原、牟仁隆、韩锡铎, 2002:2-8)

แม้ว่าไซอิ๋วจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มนิยายประเภทเทพเจ้าและภูตผีปีศาจ (神魔小说) แต่ทว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ยังคงใช้ฉากของโลกมนุษย์เป็นหลัก อาจเพราะการเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกเกิดจากพระประสงค์ของจักรพรรดิถังไท่จง (唐太宗) ที่ต้องการพระคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน เพื่อมาเผยแพร่ในจีน โดยมีพระถังซำจั๋งเป็นผู้รับสนองพระเดชพระคุณ จึงกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์และเพื่อมนุษย์

เมื่อพิจารณาถึงมุมมองหรือแนวคิดหลักของวรรณกรรมไซอิ๋ว นักวิชาการส่วนหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า “รวมตรีศาสน์เป็นหนึ่ง” (三教合一) เป็นแก่นหลักของเรื่อง เพราะมุมมองดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันอย่างเปิดเผยในสมัยราชวงศ์หมิง ทั้งจากบัณฑิตสำนักขงจื๊อ นักพรตเต๋าและพระสงฆ์ (周群, 2000:142) กล่าวคือ เนื้อหาในนิยายมีผสมไปมาระหว่างคติขงจื๊อ พุทธและเต๋า เสมือนรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน (林辰, 1998:299-301; ถาวร สิกขโกศล, 2552:(20)-(22)) ซึ่งเนื้อหาในวรรณกรรมเองก็ชี้ชัดในประเด็นดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ หงอคงได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองให้กับกษัตริย์แห่งแคว้นเซอฉื่อกั๋ว (车迟国) ตอนหนึ่งว่า “จากวันนี้ไป ขออย่าเชื่อในสิ่งที่ไม่ดี กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หวังว่าท่านจงรวมตรีศาสน์เป็นหนึ่ง เคารพพระสงฆ์ เคารพเต๋า ทั้งยังต้องอบรมและส่งเสริมผู้มีความสามารถด้วย เรารับประกันว่าแผ่นดินของท่านจะมั่นคงสถาพรสืบไป” (吴承恩, 2011: 554) อย่างไรก็ตาม นักวรรณคดีจีนวิทยายังคงเชื่อว่า คติขงจื๊อเป็นหัวใจหลักของเรื่อง ที่มีสำคัญมากกว่าคติพุทธและเต๋า (徐朔方, 1997:347; 刘辰莹, 2001:83-90; 郑巧玉, 2017: 63-64)

สำหรับทัศนะของผู้วิจัย ไซอิ๋วเป็นวรรณกรรมที่ประพันธ์ขึ้นในสังคมจีน ตัวละครที่ได้รับการรังสรรค์ขึ้นส่วนใหญ่จึงเป็นบุคคลในประวัติวัฒนธรรมจีน หรือแม้แต่ตัวของเทพเจ้า เซียน หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงปีศาจและภูตผีที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมยังตกทอดมาจากนิยายปรัมปราของจีนแทบทั้งสิ้น การดำเนินเรื่อง แนวคิดและมุมมองต่างๆ จึงหนีไม่พ้นมรดกทางวัฒนธรรมของคติขงจื๊อที่ตกทอดอยู่ในสังคมจีนมาอย่างยาวนานหลายพันปี ซึ่งอาจมีเหตุมาจากคัมภีร์ของสำนักนี้ถูกนำมาเป็นเกณฑ์คัดเลือกขุนนางในราชสำนัก ด้วยเหตุนี้คติขงจื๊อจึงมีอิทธิพลทั้งในด้านสังคม การเมืองและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งตัวผู้ประพันธ์ไซอิ๋วเองก็เคยศึกษาร่ำเรียนวิชาความรู้ในสำนักขงจื๊อตั้งแต่วัยเยาว์ ประสบความสำเร็จในด้านการประพันธ์ในวัยหนุ่ม หากแต่สอบรับราชการไม่ติด จนกระทั่งเมื่ออายุได้ 66 ปี จึงมีโอกาสได้เข้ารับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยนายอำเภอเมืองฉางซิง (长兴) ซึ่งอยู่ในมณฑลเจ้อเจียง (浙江) ใน

ปัจจุบัน (钱仲联等, 2000:927) ดังนั้นตัวผู้ประพันธ์จึงมีแนวคิดและมุมมองที่อิงอยู่กับคติขงจื๊อเป็นหลัก

หัวใจสำคัญของคติขงจื๊อเกี่ยวเนื่องด้วยการจัดระเบียบทางสังคม เช่น คัมภีร์หลุนอี่ว์《论语》เล่มที่ 12 บทที่ 11 ขงจื๊อได้ตอบฉีจิ่งกง (齐景公) เกี่ยวกับคำถามเรื่องการปกครองไว้ว่า “ผู้ปกครองเป็นผู้ปกครอง ขุนนางเป็นขุนนาง บิดาเป็นบิดา บุตรเป็นบุตร” ซึ่งเป็นหลักการที่ว่าด้วย “เจิ้งหมิง” (正名) คือการทำนามให้เที่ยง เนื่องจากบทบาทตามสถานภาพทางสังคม ถือเป็นรากฐานของสังคมที่มีเสถียรภาพ (สุวรรณา สถาอานันท์, 2562: 465,637) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทุกคนล้วนมีบทบาททางสังคม มีหลักเกณฑ์ในการครองตน หากผู้ใดก้าวล่วงบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพที่ตนพึงมี สังคมก็จะปั่นป่วน ความวิบัติก็จะบังเกิด (李行健, 2015:123) คติขงจื๊อจึงเป็นเกณฑ์ในการประกอบการพิจารณา ประเมินค่าความดีงามและความเลวร้าย ความถูกต้องและความผิดพลาดที่ผูกโยงกับบทบาทตามหน้าที่สถานภาพของผู้คนในสังคม

หน้าที่อย่างหนึ่งของวรรณกรรมคือ การปลูกฝังและการสั่งสอนคุณธรรมให้กับผู้คนในสังคม เป็นสื่อที่มีส่วนร่วมในการขัดเกลาสังคม ไม่เว้นแม้แต่วรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีอย่างเรื่องสั้น นวนิยาย บทละครและกลอนเปล่า เป็นเหตุให้ผู้ประพันธ์จำต้องยึดมั่นในกรอบจารีต วัฒนธรรมและประเพณี ที่มิอาจละเมิดหรือบิดเบือนได้ ผู้ประพันธ์จึงมุ่งที่จะนำเสนอในสิ่งผู้คนส่วนใหญ่ต้องการ เพื่อตอบสนองสังคม รับใช้สังคม อย่างไรก็ตาม ผู้ประพันธ์เองก็สามารถอาจทำให้เข้มข้นและสูงค่าขึ้นตามทัศนคติของตน ถือว่าเป็นการสร้างบรรทัดฐานที่ตนวาดฝันได้ด้วย (李春青, 2005:119-120)

อาจสรุปในเบื้องต้นได้ว่า ไซอิ๋วเป็นบันเทิงคดีแนวแฟนตาซีที่มีการสะท้อนหลักการแห่งคุณธรรม จริยธรรม คุณค่า ความเชื่อและอุดมการณ์ทางสังคมตามมาตรฐานแนวคิดของคติขงจื๊อที่ผู้ประพันธ์บรรจงรังสรรค์อยู่ในตัวบทวรรณกรรม

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครสตรีที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมไซอิ๋ว โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ “ผู้หญิงที่เป็นมนุษย์” “เทพสตรี” และ

“ปีศาจสาว” โดยมีคำถามสำคัญคือ ภายใต้สังคมจีนโบราณ แบบปิตาธิปไตยของจีน การนำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีทั้ง 3 กลุ่ม ผ่านมุมมองของผู้ประพันธ์ที่เป็นบุรุษมีลักษณะอย่างไร

จากการสำรวจวรรณกรรมพบว่า ตัวละครสตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญในวรรณกรรมไซอิ๋ว เพราะปรากฏอยู่จำนวนมากในหลายตอน ตัวละครสตรีเหล่านี้ได้ช่วยปรุงแต่งให้วรรณกรรมมีสีสัน และขับให้ตัวละครเอกมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น (郭秀兰, 2013:65-66) ซึ่งการแสดงออก รวมถึงบทบาทของสตรีทั้งหมดต่างล้วนอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมขงจื๊อแทบทั้งสิ้น (郭超, 2015:40-41) นำมาซึ่งลักษณะเด่นของกลุ่มสตรีต่างๆ กล่าวคือ “ผู้หญิงที่เป็นมนุษย์” เป็นภาพแทนของหญิงชาวบ้าน “เทพสตรี” เป็นภาพแทนของสตรีที่อยู่ในขนบจารีต ส่วน “ปีศาจสาว” เป็นภาพแทนของนางยั่วสวาท (李如玉, 2017:45-46) โดยถูกปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องด้วยสถานะของตนเป็นตัวกำหนด (罗廷荣, 2009:83-89)

การศึกษาของหยังหลินซี (杨林夕, 2010:127-130) ใช้ความต้องการทางเพศเป็นตัวชี้วัด โดยตัวละครที่เป็นเทพสตรีมีความต้องการน้อยสุด รองลงมาคือกลุ่มผู้หญิงที่เป็นมนุษย์ ส่วนปีศาจสาวมีความต้องการสูงสุด ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นภาพแทนของความดีและความไม่ดี ความถูกต้องตามข้อจารีตหรือการขัดต่อค่านิยม แนวคิดทางสังคม หากแต่ในทัศนะของผู้วิจัยคิดว่า ด้วยพื้นที่ในการเขียนเรื่องราวสตรีเทพอาจไม่สะดวกต่อการวิจารณ์มากนัก เพราะเกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธาจึงทำให้ประเด็นเหล่านี้มีไม่มาก เพราะเทพชั้นสูงจะตัดสิ้นแล้วเรื่องทางโลก โดยเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ ในส่วนสตรีที่เป็นมนุษย์นั้นก็ไม่ได้ให้ภาพที่เด่นชัดมากกว่าการกล่าวถึงพรหมจรรย์ของสตรี ส่วนปีศาจสาวที่ระบุว่ามีความต้องการทางเพศมากที่สุดคงเนื่องด้วยเป็นตัวแทนของความใคร่อยาก ราคะ และความต้องการทางเพศก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นขวากหนามหรือบททดสอบที่ใช้กับพระถังซำจั๋งและกลุ่มคณะผู้เดินทางอยู่หลายตอน

อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ของสตรีภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ที่ถูกนำเสนอในไซอิ๋วนั้นช่วยสะท้อนมุมมองที่น่าสนใจ และเป็นไปได้ว่า สตรีทุกกลุ่มตัวอย่าง ไม่ว่า “ผู้หญิงที่เป็นมนุษย์”

“เทพสตรี” และ “ปีศาจสาว” ต่างมีทั้งดีและชั่วผสมปนเปกันไปตามที่ผู้ประพันธ์จะบรรจงรังสรรค์เพื่อผู้อ่านของสังคมยุคนั้น

สตรีจีนในปิตาธิปไตยโดยสังเขป

ปิตาธิปไตย (Patriarchy) หรือระบบความคิดและแบบแผนปฏิบัติที่มีผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งเดิมทีหมายถึง “อำนาจของบิดา” โดยอาศัยอำนาจของบิดา เป็นฐานแก่นอำนาจของเพศชาย ซึ่งระบบความคิดที่ว่าให้อภิสิทธิ์ฝ่ายชายเหนือกว่าฝ่ายหญิง (ปวิณรัตน์ จันสดใส, 2554:9) เป็นเหตุให้สถานภาพของหญิงจะด้อยกว่าชาย นำมาซึ่งการถูกกดทับ แสวงหาผลประโยชน์จากฝ่ายชายด้วย (พีรดา ภูมิสวัสดิ์, 2563:2) กฎเกณฑ์ ค่านิยมและธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในระบบนี้ ผู้ชายจะเป็นผู้บัญญัติ เพื่อรองรับความสะดวกและประโยชน์ในหลายด้านที่ช่วยทำให้ผู้ชายได้เปรียบกว่าผู้หญิง (คมกฤษณ์ วรเดชนัยนา, 2557:56)

สังคมจีนเข้าสู่ปิตาธิปไตยหลังจากการสถาปนาราชวงศ์เซี่ย (夏) โดยยึดถือเกณฑ์สิทธิการสืบราชสันตติวงศ์จากฝ่ายบุรุษ (จากบิดาสู่บุตรชาย, จากพี่ชายสู่น้องชาย) สตรีเพศไม่สามารถยึดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่แห่งอำนาจนี้ได้ และที่สำคัญตั้งแต่สมัยนี้เป็นต้นมา ผู้ชายสามารถมีเมียได้หลายคนตามสถานะทางสังคมของตน โดยทั่วไปแล้วชนชั้นสูงจะมีภรรยามากกว่าประชาชน ความโหดร้ายของระบบชายเป็นใหญ่ที่ชัดเจนอย่างหนึ่งคือ การฝังทั้งเป็นของสตรีผู้เป็นภรรยา พร้อมกับสามีที่สิ้นลมหายใจ (闵家胤, 1995: 93-96, 131-133)

แนวคิดเรื่องการแต่งงานระหว่างชายหญิงภายใต้ระบบสังคมชายเป็นใหญ่ในจีนสะท้อนถึงความไม่เทียมกันของเพศสถานะอย่างเห็นได้ชัด ดังตัวอย่างของการใช้คำว่า “แต่งงาน” ในสังคมจีน มีแบ่งแยกการใช้ระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งทางฝ่ายชายใช้คำว่า “ฉี่ว์” (娶) ซึ่งอักษรดังกล่าวประกอบด้วยตัวอักษรจีน 2 ตัว คือ “ฉี่ว์” (取) ที่หมายถึง “หยิบเอา, ได้รับ” และ “หนี่ว์” (女) ที่หมายถึง “ผู้หญิง, สตรี” เมื่อรวมความแล้วหมายถึง การได้รับผู้หญิงหรือการหยิบเอาสตรี คำนี้แสดงถึงฝ่ายชายเป็นผู้กระทำ โดยนำเอาผู้หญิงกลับไปเป็นสมบัติของตน ส่วนทางด้านฝ่ายหญิงจะใช้คำว่า “จย้า” (嫁) ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษรจีน 2

ตัว เช่นกัน คือ “หนี่ว์” (女) ที่หมายถึง “ผู้หญิง, สตรี” และ “จยา” (家) ที่หมายถึง “บ้าน, ครอบครัว” เมื่อรวมแล้วจะหมายถึง ผู้หญิงได้กลับบ้าน สตรีกลับสู่ครอบครัว แสดงถึงการที่ฝ่ายหญิงเป็นผู้ถูกระทำจากการแต่งงาน (许慎, 2001:720) ชี้ชัดว่าธรรมเนียมการแต่งงานของจีน ฝ่ายชายมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้เลือก สตรีเปรียบได้กับสิ่งของ ทรัพย์สิน แรงงานมนุษย์ที่ถูกฝ่ายชายนำกลับไปใช้งาน ทั้งยังเป็นเครื่องระบายความใคร่และเครื่องมือในการคลอดบุตรสืบสกุลของทางฝ่ายชายอีกด้วย

วัฒนธรรมจีนตั้งแต่โบราณ การให้กำเนิดบุตรสาวไม่เป็นที่ปิติยินดีของสมาชิกในครอบครัวมากนัก ดังความตอนหนึ่งในคัมภีร์ซือจิง บทซือกั้น《诗经·斯干》บันทึกไว้ว่า “หากเกิดเป็นบุตรชายก็ให้นอนบนเตียงกว้าง นำเสื้อผ้าอาภรณ์ชั้นดีมาให้สวมใส่ นำหินหยกหลอกให้เล่น เสียงร้องไห้อุแว้ดังกังวาน ในภายหน้าต้องได้สวมเสื้อสีแดงคลุมถึงเข่า กลายเป็นหัวหน้าผู้เป็นใหญ่ของครอบครัว หากเกิดเป็นบุตรสาวก็ให้นอนกองบนพื้น เพียงนำผ้าห่อหุ้มให้เรือนกาย ให้กระสวยทอผ้าเป็นเครื่องเล่น หวังว่านางจะไม่นำมาซึ่งความชวย ทุกคืนวันขอให้ยุ่งมุ่งแต่งานครัว รู้กฎและธรรมเนียมไม่ให้พ่อแม่ต้องกลายเป็นขี้ปาก ถูกติเตียน” (周振甫, 2002:287-288) ซือจิงบทนี้ให้ภาพของครอบครัวที่ปฏิบัติต่อลูกชายและลูกสาวที่แตกต่างกันอย่างลิบลับ กล่าวคือ ลูกชายได้รับการเชิดชู ได้รับแต่สิ่งดีๆ แต่ลูกสาวเสมือนเป็นภาระของครอบครัว ถูกตีตราเป็นตัวอัปมงคล เฉกเช่นเดียวกับหลักฐานการจดบันทึกเรื่องการถือกำเนิดของพระโอรสและพระธิดาของกษัตริย์ในยุคปลายราชวงศ์ซัง (商) โดยเลือกใช้คำว่า “จยา” (嘉) ที่หมายถึง ดีงาม งดงามกับการประสูติพระโอรส และใช้คำว่า “ปู้จยา” (不嘉) ที่หมายถึง ไม่ดี ไม่งามกับพระธิดา (黄丽玲, 2003:15) ความอคติดังกล่าวทำให้หลายครอบครัวเลือกที่จะทิ้งลูกสาวแรกเกิดตามถนนหนทาง หรือไม่นำไปฝังดิน หรือไม่ก็ยกให้บ้านเศรษฐีให้เป็นทาสรับใช้ (郑晓江、万建中, 1999:148-149) นอกจากนี้แล้วความวิบัติที่อุบัติขึ้นในสังคมจีน โดยเฉพาะเรื่องการล่มสลายของราชวงศ์ที่เกิดจากความลุ่มหลงในสตรีเพศของผู้ปกครอง เช่น ข้างกายของพระเจ้าเจี๋ย (桀) แห่งราชวงศ์เซี่ยมีนางมั่วสี่ (妹喜) โจ้วหวัง (纣王) หรือพระเจ้าติวอ๋องแห่งราชวงศ์ซังมีนางต๋าจี่ (妲己) หรือขันกี

โยวหวัง (幽王) แห่งราชวงศ์โจวตะวันตก (西周) มีนางเปาซื่อ (褒姒) ทั้งนี้นักประวัติศาสตร์และนักวรรณคดีในอดีตส่วนหนึ่งได้พยายามโยนความผิดให้กับสตรีเหล่านี้ จึงมีคำพูดที่ว่า “นางล่มเมือง” ในสังคมจีน ซึ่งเป็นทัศนคติที่มีต่อสตรีเพศอย่างไม่เป็นธรรม และเป็นความใจแคบของบุรุษเพศที่มีต่อเพศสถานะของอีกฝ่ายอย่างไร้เยื่อใย น่าเชื่อว่าเป็นการแก้ต่างให้กับทางฝ่ายชาย หรือการหาทางออกให้กับชนชั้นผู้ปกครอง โดยให้สตรีเป็นผู้รับกรรมไปทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เองภาพลักษณ์ของสตรีจึงถูกตีตราว่าเป็นตัวอัปมงคล นางมารและปีศาจในวัฒนธรรมจีนเป็นต้นมา (赵沛霖, 2008:56; 梁中效, 2018:9-10) ซึ่งทั้งหมดเป็นเพราะความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงภายใต้สังคมปิตาธิปไตย

หลักการหรือระเบียบแบบแผนในการครองตนของสตรีจีนถูกกำหนดขึ้นตั้งแต่ยุคสมัยขงจื๊อเป็นอย่างต่ำ เนื่องด้วยเชื่อว่าขงจื๊อและศิษย์ได้ทำการปรับปรุงและเรียบเรียงคัมภีร์สำคัญๆ ที่มีมาแต่อดีต (朱汉民, 2018:33) หนึ่งในจำนวนนั้นก็คือ คัมภีร์หลี่จี้《礼记》ซึ่งเป็นคัมภีร์ว่าด้วยเรื่องจริยธรรมและคุณธรรมของการดำรงตนในสังคม (聂民玉、段红智, 2010:30-31) ซึ่งตอนหนึ่งกล่าวถึงบรรทัดฐานว่าด้วย “ซานฉงซื่อเต๋อ” (三从四德) ที่สตรีพึงปฏิบัติ

“ซานฉง” หมายถึง “สามคล้อยตาม” บอกว่า สตรีที่ยังไม่ออกเรือนต้องเชื่อฟังบิดา เมื่อออกเรือนแล้วต้องเชื่อฟังสามี และเมื่อสามีเสียชีวิตต้องเชื่อฟังบุตรชาย ความดังกล่าวเป็นกฎว่าด้วย “การเชื่อฟัง” เพศชาย สตรีที่อยู่ในกรอบจารีตมิควรกระทำการใดๆ โดยไม่รับการอนุญาตจากฝ่ายชาย (杨天宇, 2004(A):308,311) แม้ว่าบทบาทและสถานะของสตรีผู้นั้นจะเป็นมารดาก็ตาม ส่วน “ซื่อเต๋อ” หมายถึง “สี่คุณธรรม” ที่ชี้แจงถึงคุณสมบัติที่ดีของสตรีต้องดำรงไว้ด้วย 1. คุณธรรม 2. วาจา 3. รูปลักษณ์ 4. การงาน (杨天宇, 2004(B):116) กล่าวคือ ต้องรักษากริยา สงบเสงี่ยม จะกระทำสิ่งใดต้องระมัดระวัง รู้จักสงบปากสงบคำ ไม่แสดงวาจาที่ไม่สุภาพ ต้องดูแลตนเอง การแต่งกายควรเรียบง่าย เหมาะสมกับสถานะ ชำนาญเรื่องงานบ้านงานเรือน ดูแลครอบครัวและรู้จักธรรมเนียมการต้อนรับ (ศิริวรรณ วรชัยยุทธ, 2559: 251) ชี้ชัดว่า “สี่คุณธรรม” คือแบบแผนการปฏิบัติตัวของสตรี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นหลัก

ปฏิบัติและเกณฑ์การประเมินค่า การวัดคุณสมบัติของสตรีตามหลักแนวคิดของสำนักขงจื๊อที่ส่งผลต่อชะตาชีวิตของสตรีในสังคมจีน

ตั้งแต่ปีรัชศกเจี้ยนหยวนปีที่ 1 (建元元年, ก่อนคริสต์ศักราช 140 ปี) จักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ (汉武帝) ให้การยอมรับและยกย่องสำนักคิดขงจื๊อ หลักการของสำนักคิดดังกล่าวก็กลายเป็นเสาหลักและบรรทัดฐานทางสังคม (李行健, 2015:44) จึงเกิดงานเขียนเรื่อง “ภูมิประวัติสตรี”《列女传》ขึ้น กล่าวคือ หลิวเซี่ยง (刘向) บัณฑิตสำนักขงจื๊อเป็นผู้ประพันธ์ โดยนำเรื่องราวของสตรีที่ประพฤติดี ประพฤติชอบ (บทบาทของบุตรี แม่และเมียที่พึงประสงค์) กับสตรีที่ประพฤติชั่ว มีพฤติกรรมเลวทราม (บทบาทของบุตรี แม่และเมียที่ไม่พึงประสงค์) มาเรียงร้อยไว้ด้วยกัน จำนวนทั้งสิ้น 105 เรื่องราว น่าเชื่อว่าหลิวเซี่ยงใช้คติเรื่องการรักนวลสงวนตัว การรักษา “พรหมจรรย์” (贞节) ทั้งสตรีที่ยังไม่แต่งงานและหญิงที่แต่งงานแล้ว รวมถึงหญิงม่าย มาเป็นเครื่องหมายของสตรีในอุดมคติ (董晓瑞、李淑梅, 1991:29) ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบคุณธรรมเรื่อง “หลี่” (礼) หลักการว่าด้วยจารีต มารยาท ธรรมเนียมประเพณี ความเหมาะสม และ “อี้” (义) หลักการว่าด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรม การปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและความเหมาะสมตามแนวทางของสำนักขงจื๊อ เพื่อให้ชนชั้นผู้ปกครองได้นำไปไตร่ตรองและควบคุมบทบาทการวางตัวของสตรี (余美其, 2014:摘要, 23-24; สุวรรณา สถาอานันท์, 2562:594,604) ขณะที่หลิวเซี่ยงเองได้ยัดเยียดให้ผู้หญิงยอมรับการที่สามีของตนสามารถมีภรรยาได้หลายคน (张涛, 2017:前言 9) เป็นการสร้างมาตรฐานที่ไม่เทียบเทียมกันเรื่องคู่ชีวิต “ผัวเดียวเมียเดียว” โดยฝ่ายชายเป็นผู้ได้เปรียบ

หลังจากนั้นมาวรรณกรรมสอนหญิงก็ถูกเรียบเรียงขึ้นอย่างแพร่หลาย อาทิ “เตือนหญิง”《女诫》และ “สอนหญิง”《女训》ประพันธ์ขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก “หลุนอี่ว์สำหรับสตรี”《女论语》ประพันธ์ขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง “นิวาสศึกษา”《内训》“บันทึกสตรีต้นแบบ”《女范捷录》และ “คำสอนของมารดานางเวินซื่อ”《温氏母训》ประพันธ์ขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง “คัมภีร์บุตรี”《女儿经》ประพันธ์ขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงเป็นต้น (รติรัตน์ กุญแจทอง และ กนกพร นุ่มทอง, 2559:53) ที่ได้สะท้อนชะตากรรมของ

สตรีที่มีจารีต ประเพณีและค่านิยมทางสังคมเป็นตัวกดทับ หรือเหนี่ยวรั้งความปรารถนาของตัวเองไม่ให้ออกนอกกรอบ ทุกสิ่งเป็นไปตามกฎระเบียบแห่ง “สามคล้อยตาม สี่คุณธรรม” (郭立诚, 1991:148) ที่สังคมปิตาธิปไตยพึงประสงค์และเป็นผู้หยิบยื่นให้

ความเลวร้ายที่ฝ่ายชายกระทำต่อสตรีเพศอย่างหนึ่งคือ การปลุกปั่นค่านิยมเรื่องการรัดเท้า (缠足) ที่ผูกมัดให้สตรีจีนปฏิบัติตามกันมานับพันปี ซึ่งเชื่อกันว่ามีมาตั้งแต่ก่อนยุคสมัยราชวงศ์ถังใต้ (南唐) เป็นอย่างต่ำ (盛杰玉, 1989:66) สตรีจีนต้องทนทุกข์เพราะค่านิยมที่ไร้มนุษยธรรม สร้างความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ สุดท้ายสตรีจีนจำนวนไม่น้อยต้องที่กลายเป็นผู้พิการหรือสังเวยชีวิตให้กับค่านิยมที่โหดร้ายนี้ เหตุผลเกิดจากปัจจัยหลายด้าน

1. หน้าที่ของสตรีเรื่องแรงงานในภาคการผลิตลดลง โดยเฉพาะสตรีชั้นสูง จึงกลายเป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่สร้างความรื่นเริงให้กับบุรุษ กล่าวคือ การฟ้อนรำที่ดูงดงามมากขึ้น

2. การทำให้สตรีเดินเหินไม่สะดวก เพื่อง่ายต่อการควบคุมชีวิตความเป็นอยู่และพฤติกรรมของสตรี เมื่อบทบาทของสตรีถูกกดทับลง จะทำให้อำนาจของเพศชายดูสูงขึ้น

3. เพื่อเป็นการแบ่งแยกบทบาทระหว่างชายและหญิง ตามระบบคิดที่ว่า “ชายและหญิงแตกต่างกัน” (男女有别) หรือ “ผู้ชายเป็นผู้ดูแลจัดการเรื่องนอกบ้าน ผู้หญิงเป็นผู้จัดการเรื่องราวต่างๆ ภายในบ้าน” (男主外，女主内) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ และผู้หญิงอยู่ในสภาพที่เป็นรอง การดำเนินชีวิตอยู่บนความต้องการของฝ่ายชายถือว่าเป็นข้อจำกัดหรือข้อตกลงที่ชายเขียนขึ้นเพื่อให้สตรีอยู่ในอาณัติ (贾逸君, 1929:3-5)

แน่นอนว่าบทบาทหน้าที่ของชายและหญิงถูกแบ่งด้วยเพศสถานะ ไม่ใช่ความรู้ความสามารถแต่อย่างใด ดังมีแนวคิดว่าด้วย “สตรีไร้ความสามารถถือเป็นคุณธรรม” (女子无才便是德) ที่เด่นชัดในสมัยหมิง เป็นผลพวงจากงานประพันธ์เรื่องซีเซียงจี้《西厢记》หรือบันทึกหอตะวันตก ที่เนื้อหานำเสนอตัวนาง นามว่า ชุยอิงอิง (崔莺莺) เกิดในตระกูลผู้ดี มีโอกาสเล่าเรียนหนังสือ มีความรู้เรื่องกาพย์กลอน จนมานำซึ่งพฤติกรรมที่ขัดกับคุณธรรมเรื่องการรักนวลสงวนตัว (陈东原, 1984:192-193) กล่าวคือ แต่งกลอน เขียนจดหมายรักถึง

หนุ่มที่ตนหลงรัก ด้วยเหตุนี้เอง สังคมจีนจึงไม่ส่งเสริมให้สตรีมีความรู้ ความสามารถมากเกินไป เพราะเป็นช่องทางให้กระทำผิด มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้

การสร้างปมผูกติดชีวิต การสมรสระหว่างชายและหญิงของชาวจีนไม่ได้จบลงแต่เพียงในโลกนี้เท่านั้น หากแต่ยังได้สร้างความเป็นเจ้าของ การใช้ชีวิตร่วมกันของเพศทั้งสองหลังสิ้นใจอีกด้วย โดยมีธรรมเนียมที่ว่าด้วยการแต่งงานหลังความตาย (冥婚) ที่มีมาตั้งแต่ยุคราชวงศ์ซังแล้ว (宋镇豪, 1994:178) เบื้องต้นแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ชายหรือหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตก่อนการสมรส (ทั้งคู่เป็นคู่หมั้นกันมาก่อนหรือไม่ก็ได้) พ่อแม่ของทั้ง 2 ฝ่าย ร่วมกันจัดพิธีสมรสให้

2. ชายและหญิงที่ทั้งสองต่างเสียชีวิตก่อนการสมรส (ทั้งคู่เป็นคู่หมั้นกันมาก่อนหรือไม่ก็ได้) พ่อแม่ของทั้ง 2 ฝ่าย ร่วมกันจัดพิธีสมรสให้ (高洪兴, 1999:150; 姚彦琳, 2016:65)

เนื่องจากคติจีนเชื่อต่อๆ กันมาว่าหากไม่ผ่านพิธีแต่งงาน ดวงวิญญาณของผู้ตายจะอยู่อย่างไม่สงบสุข และเพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับใช้ชีวิตในโลกหลังความตายอย่างมีความสุข ไม่อ้างว้างเปล่าเปลี่ยว ผู้ที่เป็นบิดาหรือญาติผู้ใหญ่ในเครือวงศ์ตระกูลแซ่ (ทางฝ่ายบิดาที่เป็นผู้ชาย) ต้องขอให้พ่อสื่อแม่ชักช่วยแนะนำคู่ครองที่เหมาะสมให้กับดวงวิญญาณเหล่านั้น (江林, 2000:38-40) จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนและธรรมเนียมเรื่องการแต่งงานของชาวจีนผูกติดกับระบบครอบครัวที่ผู้ชายถือครองอำนาจสูงสุด รวมถึงระบบตระกูลแซ่ที่เข้มข้นในสังคมจีนด้วย

เมื่อนำเรื่องการเสียชีวิตและยังมีชีวิตอยู่ของบุรุษเพศเป็นตัวตั้ง หากฝ่ายชายยังมีชีวิตอยู่แต่คู่หมั้น (หญิงที่ตนเองรัก) ได้เสียชีวิตลงก่อนพิธีวิวาห์ ทางฝ่ายชายอาจไม่สนใจใยดีกับสิ่งที่เกิดขึ้นก็ได้ เพราะถือว่ายังไม่แต่งงาน ใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นแค่เพียงหมั้นหมายกันเท่านั้น ซึ่งโดยปกติที่ผู้ชายยินยอมพร้อมใจแต่งงานกับ “ผีผู้หญิง” เพราะฝ่ายชายหลงรักอีกฝ่ายอย่างหมดใจ หรือเป็นเพราะฐานะและสถานะทางสังคมของครอบครัวฝ่ายหญิงที่ดีกว่า หรืออาจเป็นเพราะวิญญาณของสตรีผู้นั้นมาตามหลอกหลอนไม่จบไม่สิ้น ครอบครัวของทั้ง 2 ฝ่ายอาจหาทางออกด้วยการให้ฝ่ายชายจัดพิธีสมรสง่ายๆ ตามธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจยก

“ผีผู้หญิง” ให้เป็นภรรยาใหญ่หรือภรรยาน้อยก็ได้ ทั้งนี้อยู่ที่ข้อจำกัด คติความเชื่อ รวมถึงฐานะทางบ้านของฝ่ายหญิงเป็นสำคัญ แต่โดยมากฝ่ายชายจะแต่งงานกับผู้หญิงที่มีชีวิตเพื่อมีบุตรไว้สืบสกุล เพราะในวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่เปิดโอกาสให้ผู้ชายมีเมียได้หลายคน

หากทางด้านฝ่ายชายโชคร้ายตายก่อนที่จะแต่งเมีย ในที่นี้ขอเรียกว่า “ผีผู้ชาย” ครอบครัวของเขาจะหาคู่สมรสซึ่งอาจจะเป็นสตรีที่มีชีวิตอยู่หรือดวงวิญญาณของผู้หญิงหรือเรียกอีกอย่างว่า “ผีผู้หญิง” มาประกอบพิธีแต่งงานให้กับ “ผีผู้ชาย” ถ้าหาก “ผีผู้ชาย” แต่งงานกับ “ผีผู้หญิง” เรื่องราวก็จะไม่ซับซ้อน ไม่ยุ่งยากมากนัก เพราะทั้งคู่อยู่ในโลกเดียวกัน (โลกแห่งวิญญาณ) หากแต่สิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกมนุษย์คือครอบครัวและเครือญาติของทั้ง 2 ฝ่าย ถือว่าได้ดองกันแล้ว ดวงวิญญาณของผีผู้หญิงก็จะสามารถเข้าไปอยู่ในสาแหรกตระกูลของทางฝ่ายชาย ได้รับการเซ่นไหว้ ไม่ต้องเป็นผีไร้ญาติ ไร้วงศ์อีกต่อไป แต่ถ้า “ผีผู้ชาย” แต่งงานกับผู้หญิงที่ยังมีชีวิตปกติ สตรีผู้นั้นต้องถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวฝ่ายชาย ซึ่งก็ต้องยึดมั่นในเรื่องจรรยามารยาท ค่านิยม ธรรมเนียมประเพณีต่างๆ และที่สำคัญต้องถือพรหมจรรย์ กล่าวคือ ไม่สามารถไปมีคู่ชีวิตใหม่อีกต่อไป เป็นหญิงม่ายไปตลอดชีวิต ทั้งที่ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ได้ชื่อว่าเป็นสามีของตนเอง (高洪兴, 1999:151-159; 林耀华, 2000:150)

วัฒนธรรมจีนไม่ส่งเสริมให้สตรีแต่งงานใหม่หลังจากที่สามีได้เสียชีวิตหรือเมื่อถูกหย่าร้างแล้วก็ตาม แม้ว่าต้องดำเนินชีวิตอย่างยากลำบาก ดังมีคำกล่าวที่ว่า “หิวตายเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่การเสียพรหมจรรย์ถือเป็นเรื่องใหญ่” (饿死事极小，失节事极大) ที่เฉิงเฮ่าและเฉิงอี๋ (程颢、程颐, 2000:356) สองพี่น้องแห่งสำนักคิดขงจื๊อสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋) เป็นผู้กล่าวไว้ ขณะเดียวกันกฎหมายสมัยราชวงศ์ซ่งยังผูกเรื่องทรัพย์สินหลังสมรสกับการรักษาพรหมจรรย์ไว้ด้วยกัน กล่าวคือ หากผู้เป็นบิดาเสียชีวิต ผู้เป็นบุตรชายจะได้รับมรดกต่อจากบิดา หากครอบครัวไม่มีบุตรชาย มารดาจะเป็นผู้ครอบครองมรดกเหล่านั้น แต่ทว่าต้องไม่แต่งงานใหม่และถือครองพรหมจรรย์ไปชั่วชีวิต (白凯, 2003:49) การยึดถือพรหมจรรย์ถือเป็นการเสียสละของสตรีจีนที่อยู่บนความไม่ยุติธรรมทางสังคม (章义和、陈春雷, 1999:204)

ความเดือดร้อนและความทุกข์ยากที่ต้องรักษาพรหมจรรย์ของหญิงม่าย ประหนึ่งคล้ายผู้ที่ถูกตัดสินให้ติดคุกตลอดชีพ กล่าวคือ ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย ห้ามแต่งงานใหม่ หรือกระทำพฤติกรรมไม่เหมาะสม คบชู้สู่ชาย ทั้งนี้เป็นไปเพื่อแสดงถึงความภักดีต่อสามีและวงศ์ตระกูลแซ่ของทางฝ่ายสามี ประหนึ่งคล้ายผู้ที่ถูกตัดสินลงโทษประหารชีวิต หากหญิงม่ายผู้นั้นเลือกที่จะสังเวยพรหมจรรย์ด้วยการฆ่าตัวตายตามสามีหลังจากที่สามีสิ้นชีพ 3-7 วัน หรือรอจนกว่าพ่อแม่สามีสิ้นบุญ จึงฆ่าตัวเองตายตาม (董家遵, 1995:351; นัยน์พัศ ประเสริฐเมฆากุล, 2555:110-111) ซึ่งไม่ว่าหญิงม่ายผู้นั้นจะเลือกแนวทางไหน ความเจ็บปวดที่ได้รับจากการดำเนินชีวิตในสังคมจะไม่ทุเลาลง ตราบเท่าที่ผู้ชายเป็นผู้บัญญัติกฎเติมค่านิยมแต่เพียงฝ่ายเดียว

เราอาจสรุปประเด็นสำคัญๆ เกี่ยวกับชะตากรรมหรือแบบแผนการดำรงชีพที่ดีของสตรีภายใต้ระบบปิตาธิปไตยในเบื้องต้นได้ว่า สังคมจีนยุคศักดินามีความมุ่งมาดปรารถนาให้สตรีดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบแห่งจารีตประเพณี วัฒนธรรม ศีลธรรมจรรยา รู้หน้าที่และกาลเทศะ โดยจะต้องเคารพและเชื่อฟังบิดาเมื่อยังเยาว์ เมื่อออกเรือนแล้วจะต้องเทิดทูนสามี อยู่ในโอวาท ไม่ขัดขืนและไม่ก้าวล่วงสิทธิหน้าที่ของผู้เป็นสามี รวมถึงจะไม่ประพฤติชั่ว ซื่อสัตย์ต่อสามีทั้งกาย วาจา ใจตราบที่ลมหายใจของตนจะหมดสิ้น เมื่อสามีของตนสิ้นบุญก็ควรเชื่อฟังบุตรชาย ในฐานะผู้สืบสายเลือดของสามี เพราะเป็นผู้ที่ได้รับมรดกของบิดา การแสดงบทบาทและหน้าที่ของสตรีจะต้องยึดมั่นกับธรรมเนียม คุณธรรมและคุณค่าที่สังคมได้ระบุไว้ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้แต่ความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายในวัฒนธรรมจีนก็ปฏิบัติต่อสตรีอย่างไม่เป็นธรรมอยู่มาก

ภาพลักษณ์ตัวละครหญิง เทพสตรีและปีศาจสาวในวรรณกรรมไซอิ๋วภายใต้ปิตาธิปไตย

ภายใต้ระบบสังคมชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากในสังคมจีนอย่างยาวนาน ทำให้วรรณกรรมไซอิ๋วถูกกรอบที่ว่าด้วยหลักการ ธรรมเนียม ความเชื่อ รวมถึงจารีตต่างๆ ที่ยึดถือ ยึดมั่นมา

ครอบงำแบบฝังรากลึก แม้ว่าตัวผู้เขียนเองจะไม่ประสบความสำเร็จจากการสอบรับราชการที่วัดกันตามความสามารถที่เกี่ยวเนื่องด้วยคติขงจื๊อ หากแต่ชีวิตทั้งหมดก็ตกอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนดังกล่าวอย่างหยั่งราก จนนำมาซึ่งการเรียบเรียงนิยายเพื่อแสวงหาทางออกด้านจิตวิญญาณ ความเป็นตัวตนและมุมมองทางสังคมที่เกิดขึ้น (陈大康, 2000:409) เช่นที่ไช่เถี่ยอิง (蔡铁鹰, 2001:5) เสนอว่า

> ตือโป๊ยก่ายเป็นการเปรียบเปรยถึงจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิง เพราะฮ่องเต้แซ่จู (朱) (ออกเสียงเดียวกันกับแซ่ของตือโป๊ยก่าย ในภาษาจีนกลาง-ผู้วิจัย) นอกจากนี้จูหยวนจัง (朱元璋) จักรพรรดิองค์แรกแห่งราชวงศ์นี้ยังเคยบวชพระสงฆ์มาก่อน ก็เลยนำมาเป็นตัวละครหนึ่งในไซอิ๋ว

เป็นไปได้ว่า ผู้ประพันธ์กำลังใช้อัตลักษณ์ของตัวละครเพื่อกระทบกระเทียบผู้ปกครองประเทศที่ดูโง่เขลาเบาปัญญา มีนิสัยเกียจคร้าน เห็นชั่วเป็นดี มักมากในกาม กล่าวคือผู้ประพันธ์นำสิ่งที่ตนเห็น ที่ตนเองประสบพบเจอ โดยผนวกเข้ากับประวัติความเป็นมา สถานะ หน้าที่ พฤติกรรมและอุปนิสัยต่างๆ ของบุคคลคนนั้น ด้วยวิธีการผูกโยงและเรียงร้อยขึ้นใหม่ แต่ผู้อ่านยังสามารถรับรู้ว่าผู้ประพันธ์กำลังกล่าวอ้างถึงใคร เป็นการทำให้ตัวละครตัวนั้นเป็นตัวแทนของกลุ่มคนกลุ่มนั้น หรือใครคนใดคนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เองไซอิ๋วจึงถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่สามารถแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ทางสังคม ไปพร้อมๆ กับจินตนาการที่ผู้ประพันธ์บรรจงรังสรรค์ (纪德君, 2012:172) แม้ว่าจะถูกจัดอยู่ในหมวดนิยายแนวเทพเจ้าและภูตผีปีศาจก็ตาม

งานนี้เน้นศึกษาจากบทบาท สถานภาพ ชะตากรรมหรือพฤติกรรมของตัวละครสตรีจาก 3 กลุ่ม/ประเภท คือ ผู้หญิง เทพสตรีและปีศาจสาว ที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์สตรีหลากมิติภายใต้สังคมปิตาธิปไตยแบบจีน ผ่านวิธีคิดและการเรียบเรียงของผู้ประพันธ์ที่เป็นชาย

ภาพลักษณ์ตัวละครหญิงในวรรณกรรมไซอิ๋ว

ตัวละครหญิงที่กล่าวถึงในบทความนี้คือสตรีที่เป็นปุถุชนธรรมดา ไม่ใช่ผู้มีเวทมนต์หรือมีอิทธิฤทธิ์ที่ดลบันดาลให้เป็นไป ให้สำเร็จในสิ่งที่คนทั่วไปไม่เชื่อว่าจะทำได้ เหมือนกับเซียนเทพเจ้าและพระโพธิสัตว์ หรือพวกภูตผี มารและปีศาจ ซึ่งวรรณกรรมไซอิ๋วมีการเขียนเล่าถึงตัวละครสตรีอยู่ด้วยกันหลายคน

- เมียที่ยึดมั่นคุณธรรมเรื่อง “พรหมจรรย์”

นางอินเวินเจียว (殷温娇) มารดาของพระถังซำจั๋ง ปรากฏอยู่ในเรื่องแทรกระหว่างตอนที่ 8 และตอนที่ 9 (吴承恩, 2011:92-102) ว่าด้วยประวัติของครอบครัวพระถังซำจั๋ง เหตุการณ์เล่าย้อนไปถึงเมื่อครั้งเฉินกวงหรุ่ย (陈光蕊) สอบได้จอหงวน และแต่งงานกับอินเวินเจียว ผู้เป็นบุตรีของเสนาบดีอินไคซาน (殷开山) ไม่นานนักก็มีพระราชโองการให้เฉินกวงหรุ่ยเดินทางไปรับตำแหน่งที่เมืองเจียงโจว (江州) ระหว่างที่เฉินกวงหรุ่ยและภรรยาจ้างเรือเพื่อข้ามลำน้ำหงเจียง (洪江) นายหลิวหง (刘洪) คนพายเรือจ้างเกิดความใคร่อยากได้นางอินเวินเจียวมาเป็นเมีย จึงลงมือฆ่าเด็กรับใช้และสามีของนาง โยนศพลงแม่น้ำ เมื่อเห็นสามีเสียชีวิต นางอินเวินเจียวจึงตัดสินใจที่จะกระโดนลงแม่น้ำ เพื่อหวังตายตามสามี แต่ถูกหลิวหงดึงไว้ และข่มขู่ให้นางยอมมีเพศสัมพันธ์กับตน เพราะถ้าหากขัดขืนก็จะฆ่าให้ตาย นางอินเวินเจียวจึงต้องตกเป็นเมียของหลิวหงตั้งแต่สามีของตนเสียชีวิต เมื่อเรือถึงฝั่งหลิวหงก็ได้ปลอมตัวเป็นเฉินกวงหรุ่ยเดินทางไปรับตำแหน่งที่เจียงโจวต่อไป

เหตุที่ทำให้อินเวินเจียวยอมตกเป็นเมียโจรก็เพราะนางรู้ตัวว่าตนเองกำลังตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของเฉินกวงหรุ่ย ผู้เป็นสามีที่ถูกต้องตามประเพณี จึงกลั้นใจ อดสูยอมอยู่กินกับฆาตกรที่ฆ่าสามีตัวเอง กระทั่งเมื่อเวลาผ่านไป 18 ปี พระอาจารย์ฝ่าหมิง เจ้าอาวาสแห่งวัดภูเขาทอง (金山寺长老法明和尚) ผู้ที่เก็บพระถังซำจั๋งมาเลี้ยงดูได้เผยความจริงให้ทราบ จนนำไปสู่การสืบหาความจริง เมื่อแม่ลูกได้พบหน้าต่างร่ำไห้ด้วยความคิดถึงและสงสารในชะตากรรม และช่วยกันคบคิดหาทางแก้แค้นให้กับเฉินกวงหรุ่ย ผู้เป็นสามีของเมีย ผู้เป็น

บิดาของบุตร จนสามารถจับกุมหลิวหงกับพรรคพวก โดยมีเสนาบดีอินไคซานเป็นผู้นำกองกำลัง

เนื้อเรื่องเล่าถึงนางอินเวินเจียวรู้สึกยางอายหลังจากที่บิดาได้ฆ่าคนชั่วหลิวหง จึงคิดสั้นผูกคอฆ่าตัวตาย แต่พระถังซำจั๋งช่วยไว้ทัน ซึ่งได้ปลอบใจให้คลายทุกข์ คลายความกังวล แต่นางอินเวินเจียวยังคงรู้สึกผิด โดยพูดขึ้นว่า “เราฟังมาว่า “สตรีต้องยึดมั่นหนึ่งเดียวไปโดยตลอด” (妇人从一而终) แค้นใจที่สามีถูกโจรสังหาร...มีเพียงความตายเท่านั้นที่จะตอบแทนสามี” คติจารีตของสตรี “การยึดมั่นหนึ่งเดียวไปโดยตลอด” มีมาแต่โบราณกาล ซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์โจวอี้《周易》ที่ว่า “การครองตนให้ดีงามของสตรีคือ การยึดมั่นหนึ่งเดียวไปโดยตลอด” (妇人贞吉，从一而终也) กล่าวคือ เมื่อสามีตายก็จะไม่แต่งงานใหม่ ไม่ปันใจให้ชายอื่นชั่วชีวิต (黄寿祺、张善文, 2004:250) จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ทำให้อินเวินเจียวเป็นทุกข์ทรมานมากที่สุดก็คือ การที่ตนเองไม่สามารถถือครอง “พรหมจรรย์” ตามแบบกุลสตรีจีน ทั้งนี้บทลงโทษสตรีที่มีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นที่ไม่ใช่สามี เป็นเรื่องว่าด้วยภรรยาคือทรัพย์สินของสามี สามีมีสิทธิ์กระทำการใดๆ ก็ได้ต่อทรัพย์สินของตน แม้กระทั่งฆ่าให้ตาย (刘达临, 2003:104)

ในขณะที่อินไคซาน อินเวินเจียวและพระถังซำจั๋งกำลังประกอบพิธีเซ่นไหว้ดวงวิญญาณเฉินกวงหรุ่ย ณ ริมแม่น้ำหงเจียง อินเวินเจียวก็ได้กระทำการคิดสั้นอีกครั้ง และบุตรชายคนเดียวของนางได้เหนี่ยวรั้งไว้ แต่ในท้ายที่สุดผู้ประพันธ์ก็ได้ให้นางปลิดชีวิตตนเองอย่างสมใจด้วยเพราะความผิดเชิงจารีต คุณธรรมที่สังคมไม่อาจยกโทษให้ได้ ซึ่งถ้าหากผู้ประพันธ์จัดฉากให้นางตายตั้งแต่ตอนต้นพร้อมๆ กับการเสียชีวิตของสามี พระถังซำจั๋งก็ไม่ได้ถือกำเนิดเป็นคนและจะไม่มีเรื่องราวของการเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกของท่านที่ถูกเล่าขานในแบบนิยาย หรือถ้าจะเขียนให้นางใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างมีความสุขพร้อมสามีและบุตร ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบ เพราะแบบแผน กฎเกณฑ์ ค่านิยม ธรรมเนียมจารีตภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ไม่เปิดโอกาสให้หญิงมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น นอกจากผู้ที่เป็นสามีของตน แต่เชื่อว่าวรรณกรรมไซอิ๋วให้คุณค่ากับนางไว้มาก เพราะเล่าเรื่องค่อนข้างละเอียด เน้นความเด็ดเดี่ยวที่

พร้อมตายตามสามี ด้วยการกระทำที่มากถึง 3 ครั้ง และตายจริงในครั้งที่ 4 จึงถือได้ว่านางได้สังเวยพรหมจรรย์ในแบบที่สังคมต้องการ ตามกรอบจารีตที่กำหนดและตีค่าไว้

ชะตากรรมของอินเวินเจียวแตกต่างจากพระมเหสีแห่งแคว้นอูจีกั๋ว (乌鸡国) ที่ถูกปีศาจแปลงกายเป็นนักพรต เมื่อสบโอกาสได้ผลักกษัตริย์ลงบ่อน้ำภายในราชอุทยาน เพื่อตนจะได้ครองราชย์เป็นกษัตริย์ ซึ่งเนื้อเรื่องอยู่ตอนที่ 36-40 ของวรรณกรรม (吴承恩, 2011:419-478) ผู้ประพันธ์พยายามชี้ให้เห็นว่าพระมเหสีแห่งแคว้นอูจีกั๋วไม่ได้เสียพรหมจรรย์ให้กับปีศาจ ดังคำพูดของพระมเหสีที่เล่าให้พระราชโอรสของตนฟังว่า “สามปีก่อนรักใคร่ทะนุถนอม สามปีหลังเย็นเยือกดุจน้ำแข็ง กระซิบรักข้างหมอนมิเจือจาง เขาอ้างว่าแก่ชรากายทรุดไม่แข็งตัว” ทั้งนี้เป็นเพราะหงอคงคะยั้นคะยอให้ลองไปสืบความถึงการครองคู่ของพระราชบิดากับพระราชมารดา นอกจากนั้นแล้ว หงอคงยังถามหาความผิดพลาดเรื่องจารีตคุณธรรม ว่าด้วยการเสียพรหมจรรย์ของเหล่าพระมเหสี นางกำนัลกับพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ในตอนท้าย เนื่องจากปีศาจตนนี้คือพาหนะของพระองค์ที่ลงมาก่อกวนบนโลกมนุษย์ตามพระบัญชาขององค์พระยูไล (如来佛祖) โดยพระมัญชุศรีให้คำตอบเป็นที่น่าพอใจว่า “มันถูกตอน” ไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ แล้วพระองค์ก็นั่งสิงโตขนเขียวพาหนะเสด็จกลับเทือกเขาอู่ไถซาน (五台山) เฉกเช่นพระนางจินเซิ่ง (金圣娘娘) อัครมเหสีของกษัตริย์แห่งแคว้นจูจื่อกั๋ว (朱紫国) ที่ถูกปีศาจไซ้ไท่ซุ่ย (赛太岁) ลักพาตัวไปเป็นเมีย เพราะความงามที่สะดุดตาของพระนาง อย่างไรก็ดีปีศาจไม่อาจแตะต้องตัวของพระนางได้ เพราะตอนที่ถูกลักพาตัวไป ท่านเซียนจังจื่อหยัง (张紫阳) ผ่านมาพบเข้า จึงได้มอบเสื้อเกราะวิเศษให้นางใช้สวมใส่ ความวิเศษของเสื้อตัวนี้คือ เมื่อปีศาจเข้าใกล้จะกลายเป็นหนามที่แหลมคมคลุมทั่วเรือนร่าง ทำให้พระนางหลุดจากกามราคะของปีศาจไปได้ ซึ่งเป็นเรื่องราวในตอนที่ 68-71 (吴承恩, 2011:792-838) กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ได้สร้างข้อจำกัดเรื่องความบกพร่องของระบบสืบพันธุ์และการมีของวิเศษที่ช่วยให้สตรีพ้นภัยจากการคุกคามทางเพศ เมื่อสตรีเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือแล้ว ก็ยังสามารถใช้ชีวิตในสังคม ร่วมกับสามีของนางได้อย่างมีศักดิ์ศรี

หลิวเฉวียน (刘全) ได้ตำหนินางหลี่ชุ่ยเหลียน (李翠莲) ผู้เป็นภรรยาของตน ด้วยเพราะนางแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ออกจากห้องหับไปพบปะกับชายอื่นโดยพลการ ไม่ตั้งมั่นอยู่ในกรอบจรรยามรรยาทของผู้ที่มีสามีแล้ว ทั้งยังนำปิ่นทองคำถวายแด่พระสงฆ์ที่เดินบิณฑบาต เป็นเหตุให้นางจำต้องผูกคอตาย (吴承恩, 2011:130-131) เพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจ มิได้คิดปันใจให้ชายอื่น ด้วยเพราะเมื่อสตรีแต่งงานแล้ว พื้นที่ในการดำรงชีพของนางจะถูกกำจัดอยู่แต่ในบ้าน การพบปะชายหนุ่มเป็นเรื่องต้องห้าม แม้แต่ญาติเพศชาติที่บรรลุนิติภาวะแล้วก็กระทำไม่ได้เช่นกัน หากสามีของตนไม่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือได้รับอนุญาตก่อน ยิ่งไปกว่านั้นคือ การที่นางมอบปิ่นทองให้ชายอื่นอาจทำให้เข้าใจผิดคิดไปว่านางกำลังโหยหาความรักครั้งใหม่ ปิ่นทองเป็นตัวแทนแห่งสัญญาใจระหว่างคนสองคน จึงมีเพียงการตายเท่านั้นที่จะช่วยลบล้างมลทินของนางได้ เป็นการแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ที่มีต่อสามีนาง ในชีวิตจริงคงมีสตรีจีนจำนวนมากที่ต้องจบชีวิตตัวเองด้วยเพราะความเข้าใจผิดของสามี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเศร้าอย่างยิ่ง

ส่วนแม่ม่ายผู้สูญเสียสามีอย่างมารดาของหลิวปั๋วชิน (刘伯钦) คนล่าสัตว์ที่ได้ช่วยเหลือพระถังซำจั๋งจากการถูกเสือทำร้าย หลังจากธุดงค์เข้าเขตเทือกเขาสองแดน (两界山) เนื้อเรื่องอยู่ตอนที่ 13 (吴承恩, 2011:148-157) ซึ่งมารดาของหลิวปั๋วชิน วรรณกรรมไม่ได้ระบุชื่อเสียงเรียงนาม ครอบครัวนี้อยู่ด้วยกัน 3 คน คือ แม่ บุตรชาย (หลิวปั๋วชิน) และลูกสะใภ้ (เมียของหลิวปั๋วชิน) การดำเนินชีวิตของแม่ม่ายผู้นี้ดูเรียบง่าย แต่เป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ กล่าวคือ นางใช้ชีวิตอยู่กับลูกชายหลังจากที่สามีตายจากไป ในความทรงจำของนางส่วนหนึ่งเป็นความทรงจำที่ผูกพันกับสามี เช่น ยังจำวันตายของสามีได้อย่างแม่นยำ และด้วยความคิดถึงจึงขอให้พระถังซำจั๋งช่วยสวดมนต์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับสามีของนาง ซึ่งผลบุญส่งผลให้สามีของนางได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี ทั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่า ผู้ประพันธ์กำลังสื่อสารกับผู้อ่านทั่วไป หวังให้การดำเนินชีวิตของแม่ม่ายทั้งที่สามีตายหรือสามีทิ้งควรระลึกถึงสามีของตนตราบนานเท่านาน

- บุตรีที่แสดงออกถึงความกตัญญู

ก่อนที่ตือโป๊ยก่ายจะเข้าร่วมกับคณะผู้เดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกในฐานะศิษย์คนที่ 2 ของพระถังซำจั๋ง ตือโป๊ยก่ายเคยเมียมาก่อน ชื่อเกาชุ่ยหลาน (高翠兰) บุตรีคนเล็กของคหบดีเกา ซึ่งเป็นเรื่องราวในไซอิ๋วตอนที่ 18-19 (吴承恩, 2011:209-229) กล่าวคือ เมื่อเกาชุ่ยหลานอายุ 20 คหบดีเกาอยากให้บุตรสาวแต่งงานกับชายโสด แต่มีเงื่อนไขด้วยว่า ชายผู้นั้นต้องยินยอมเข้ามาอาศัยใต้ร่มชายคาของบ้านผู้หญิง หรือที่เรียกว่า “แต่งลูกเขยเข้าบ้าน” เพื่อหวังจะได้คอยรับใช้ดูแลตนเองและภรรยาในฐานะพ่อตาและแม่ยาย ซึ่งตือโป๊ยก่ายได้แปลงกายมาขอสมรสกับนาง และอยู่กินร่วมกัน 3 ปี แต่หลังจากที่คหบดีเกาสืบรู้ว่าบุตรเขยตือโป๊ยก่ายเป็นปีศาจ เกาชุ่ยหลานก็ถูกผู้เป็นสามีขังในห้องหลังบ้านไม่ให้พบปะกับคนในครอบครัวอีกต่อไป กระทั่งหงอคงเข้าช่วยเหลือ จนได้พบหน้าบิดาของนางอีกครั้ง

การแต่งงานของเกาชุ่ยหลานเกิดจากความต้องการของบิดาที่นางไม่อาจขัดขืนได้ กฎหมายในสมัยหมิงระบุชัดว่า การแต่งชายเข้าบ้านผู้หญิง ทรัพย์สินของทางฝ่ายหญิงยังคงอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิงตลอดไป แม้ว่าฝ่ายชายจะหนีไปหรือถูกขับไล่ไปก็ตาม เมื่อตือโป๊ยก่ายต้องจากภรรยาของตน เดินทางไกลไปชมพูทวีปกับพระถังซำจั๋ง เขาเองก็ไม่ได้ลงนามในหนังสือใบหย่า จึงทำให้เกาชุ่ยหลานไม่สามารถแต่งงานใหม่ ใช้ชีวิตกับคนปกติที่ไม่ใช่ปีศาจได้อีกต่อไป (应一扬, 2014:104)

ชะตากรรมของนางที่ต้องเป็นม่ายสามีหนี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะบิดาเป็นผู้เลือกคู่สมรสให้ การที่นางยินยอมพร้อมใจสมรสกับชายคนนี้ก็เพื่อแสดงความกตัญญูในฐานะบุตรที่ดี เชื่อฟังบิดาและมารดา ดังมีคำกล่าวในคัมภีร์เม่งจื่อ《孟子》เขียนว่า “เมื่อชายเกิดมาก็ปรารถนาจะหาภริยาให้มีเหย้ามีเรือน เมื่อหญิงเกิดมาก็ปรารถนาจะหาสามีให้เป็นฝั่งเป็นฝา จิตใจผู้เป็นบิดามารดา ล้วนเป็นกันเช่นนี้อยู่” (ปกรณ์ ลิมปนุสรณ์, 2558:121) เพราะการมีคู่ครองเป็นเรื่องของผู้เป็นบิดามารดา ตามหลักการของคติขงจื๊อที่ว่าด้วย “สามหลัก” (三纲) คือ “ราชาเป็นหลักของขุนนาง บิดาเป็นหลักของบุตร สามีเป็นหลักของภรรยา” (陈立, 1994:374) มาจากหลักการว่าด้วยเรื่องการเชื่อฟังตามลำดับชั้นความสัมพันธ์ของผู้คนใน

สังคม (廖崇斐, 2005:87-88) ซึ่งบิดามีบทบาทสำคัญและมีอำนาจมากที่สุดในครอบครัวนั่นเอง เกาชุ่ยหลานจึงต้องอยู่ในโอวาทของบิดาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

- **เมียที่ไม่ซื่อตรงต่อสามี**

แม้ว่าองค์หญิงไป่ฮวาชิว (百花羞) ธิดาองค์ที่ 3 ของกษัตริย์แห่งแคว้นเป่าเซี่ยงกั๋ว (宝象国) จะถูกปีศาจจับตัวไปเป็นเมียนานกว่า 13 ปี และมีลูกด้วยกันถึง 2 ตน แต่นางไม่รักและเคารพสามีของนางเลย ซึ่งเรื่องราวอยู่ในตอนที่ 28-31 (吴承恩, 2011:325-371) หลังจากที่หงอคงถูกพระถังซำจั๋งขับไล่ออกจากกลุ่ม เพราะเข้าใจผิดว่าหงอคงฆ่าคน ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นปีศาจกระดูกขาวจำแลงกายมาก่อกวน กล่าวคือ ค่ำคืนของเทศกาลไหว้พระจันทร์ ขณะกำลังชมจันทร์อย่างเพลิดเพลินอยู่นั้นได้ถูกปีศาจเสื้อคลุมเหลือง (黄袍怪) ลักพาตัวไป กระทั่งพระถังซำจั๋งถูกจับขัง นางได้เข้ามาพูดคุย โดยหวังว่าพระถังซำจั๋งจะช่วยนำจดหมายไปส่งให้กับผู้เป็นบิดาของนางนำทัพมาช่วย ซึ่งข้อความในจดหมายเล่าถึง ความในใจที่ระลึกถึงต่อพระบิดา การถูกปีศาจปู้ยี่ปู้ยำจนมีบุตรถือเป็นความผิดที่ไม่อาจยกโทษได้ แต่หวังว่าพระบิดาจะเข้าใจ ช่วยเหลือให้กลับราชธานี

การสู้รบกับปีศาจเปิดฉากขึ้นอีกครั้ง เมื่อตือโป๊ยก่ายและซัวเจ๋งอาสาไปช่วยองค์หญิงไป่ฮวาชิว ซึ่งเป็นเหตุให้ปีศาจเสื้อคลุมเหลืองเกิดความระแคะระคายใจ ทำไมทั้งตือโป๊ยก่ายและซัวเจ๋งรู้ว่าตนเองลักพาตัวไป่ฮวาชิวมาขังไว้ที่นี่ เพราะตลอด 13 ปีที่ผ่านมาไม่มีใครรับรู้เรื่องนี้เลย จึงได้ไปสอบถามเอาความกับภรรยาตน ไป่ฮวาชิวใช้มารยาหญิง พูดออดอ้อน เฉไฉจนสามีตนไม่ติดใจ ทั้งๆ ที่เรื่องราวทั้งหมดเกิดขึ้นเพราะนางคนเดียว การกระทำของนางเหมือนเป็นการชักศึกเข้าบ้าน ให้คนมาทำร้ายผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นสามีของตน

ความเป็นอยู่ของไป่ฮวาชิวในถ้ำกับปีศาจก็ไม่ได้อดยาก อาหารการกินครบถ้วน เสื้อผ้าอาภรณ์ครบครัน แสดงว่าปีศาจเสื้อคลุมเหลืองทำหน้าที่สามีที่ดี ไม่ให้ภรรยาต้องอยู่อย่างอัตคัดขัดสน แต่ไป่ฮวาชิวก็ไม่เคยมีความรู้สึกรักใคร่สามีของตนเลย ผู้วิจัยคิดว่าอาจเกี่ยวกับคติความเชื่อของชาวจีน เพราะการอยู่กินระหว่างปีศาจกับคนเป็นเรื่องผิดธรรมชาติ และการสมสู่ที่เกิดขึ้นไม่ถูกต้องตามจารีตประเพณี เพราะไม่ได้รับความเห็นชอบจากผู้เป็นบิดามารดา

และไม่ได้มีพ่อสื่อหรือแม่สื่อเป็นคนกลางในการแนะนำ ดังที่คัมภีร์ซือจิง กล่าวไว้ว่า “การแต่งงานจะขาดซึ่งพ่อสื่อแม่ชักไม่ได้” (周振甫, 2002:224)

อย่างไรก็ตาม ชีวิตของนางก็ไม่ได้แต่งงานใหม่หลังจากได้รับการช่วยเหลือ ทั้งนี้ผู้ประพันธ์พยายามบอกกับเราว่า การใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะสามีภรรยาของไป่ฮวาชิวกับปีศาจเสื้อคลุมเหลือง เนื่องด้วยทั้งคู่เคยผูกพันรักใคร่กันมาแต่ครั้งอยู่บนสวรรค์ ปีศาจเสื้อคลุมเหลืองก็คือดาวขุยมู่หลัง (奎木狼) ส่วนองค์หญิงไป่ฮวาชิวก็คือ นางฟ้าผู้จัดการเรื่องการบูชาบนสวรรค์ (侍香玉女) ที่เคยรักใคร่กันมาก่อน จึงแอบหนีลงมาพลอดรักในโลกมนุษย์ มันเป็นลิขิตแห่งฟ้า แต่ทว่าไป่ฮวาชิวลืมความทรงจำในอดีตชาติ แต่ปีศาจเสื้อคลุมเหลืองยังคงจดจำเรื่องราวทั้งหมด ดังนั้นการที่นางไม่ซื่อสัตย์ต่อสามีเป็นเรื่องสุดวิสัย

- หญิงที่ใฝ่หาคู่ครอง

จักรพรรดินีแห่งแคว้นสตรีซีเหลียง (西梁女国女王) เป็นตัวละครที่ฉายภาพเรื่องความต้องการคู่ครองของสตรีที่ค่อนข้างเด่นชัด เป็นเรื่องราวในตอนที่ 54 (吴承恩, 2011: 634-644) กล่าวคือ เมื่อคณะผู้เดินผ่านดินแดนแคว้นสตรีซีเหลียง ด้วยรูปร่างหน้าตาที่ดีและสถานภาพที่เป็นถึงพี่น้องร่วมสาบานกับจักรพรรดิถังไท่จง (唐太宗) ของพระถังซำจั๋ง จักรพรรดินีแห่งแคว้นสตรีซีเหลียงจึงปรารถนาอยากได้มาเป็นคู่ครอง นางรู้จักธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องการครองคู่เป็นอย่างดี ที่ว่าด้วยจะต้องมีพ่อสื่อแม่ชักเป็นคนแนะนำ จึงสั่งการให้ขุนนางเป็นผู้ดำเนินการเรื่องดังกล่าว แต่พระถังซำจั๋งไม่ได้สนใจที่จะครองคู่กับนางแม้แต่น้อย มีเพียงจิตใจที่มุ่งมั่นจะเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกกลับสู่ดินแดนต้าถัง (大唐) อย่างเดียว

ภาพลักษณ์ของจักรพรรดินีแห่งแคว้นสตรีซีเหลียงอาจสะท้อนถึงความต้องการในสิทธิเสรีภาพเรื่องการมีครองคู่ครองของสตรีจีน ที่จะสามารถเปิดเผยความในใจ สิทธิในการเลือกคู่ให้กับตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้ถูกเลือกแต่เพียงฝ่ายเดียว สิ่งที่น่าสนใจคือเมื่อมีสามีแล้ว นางพร้อมจะยกบัลลังก์กษัตริย์ให้กับสามี ยอมลดตัวเป็นข้างเท้าหลังที่จะย่างก้าวตามสามี โดยไม่ยึดติดกับหัวโขนหรือสถานะเดิมที่สูงศักดิ์ อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วว่า “สามีเป็นหลักของภรรยา” ส่วน

นี้คงเป็นสิ่งที่ให้เห็นว่าภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ หนุ่มสาวเมื่อแต่งงานกันแล้ว บทบาทของชายต้องเหนือกว่าหญิงเสมอไป

ภาพลักษณ์ของตัวละครสตรีที่เป็นมนุษย์ในวรรณกรรมไซอิ๋วถูกเขียนเล่าอย่างเข้มข้น โดยมีทั้งแง่บวกและลบ ปัญหาที่เกิดขึ้นของตัวละครบางอย่างเป็นเรื่องเหนือการควบคุมของมนุษย์ เช่น องค์หญิงไป่ฮวาชิวที่หลงลืมอดีตชาติ แต่อย่างนั้นก็ดี นางก็ถูกจารีตว่าด้วยเรื่องการถือพรหมจรรย์ของสตรีครอบงำไม่ให้นางมีสามีใหม่ หรือเกาชุ่ยหลานที่หลังจากตือโป๊ยก่ายได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระถังแล้ว นางก็ใช้ชีวิตอยู่กับบิดามารดา โดยไม่ได้แต่งงานใหม่เช่นกัน แม้แต่จักรพรรดินีแห่งแคว้นสตรีซีเหลียงที่ถูกพระถังซำจั๋งทอดทิ้ง แอบหลบหนีออกจากด่าน เนื้อความในวรรณกรรมก็ไม่กล่าวถึงเรื่องราวของนางอีกต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้ประพันธ์ไซอิ๋วได้พยายามตีกรอบและควบคุมบทบาท “ความเป็นหญิง” ให้ตัวละครสตรีกลุ่มนี้เป็นภาพแทนของผู้มีความกตัญญูที่มีต่อบิดามารดา และมีความซื่อสัตย์ เทิดทูนสามีของตนอย่างสุดหัวใจ ซึ่งเป็นไปตามวิถีแห่งหน้าที่ของความเป็นหญิงตามคติขงจื๊อ

ภาพลักษณ์ตัวละครเทพสตรีในวรรณกรรมไซอิ๋ว

เทพสตรีในที่นี้หมายถึง เซียน เทพเจ้า พระโพธิสัตว์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อของชาวจีนที่ปรากฏในร่างของสตรีเพศ อาทิ เจ้าแม่ซีหวังหมู่ (西王母) เจ้าแม่หลีซาน (黎山老母) เทพธิดาฉังเอ๋อ (嫦娥仙子) พระโพธิสัตว์กวนอิม (观音菩萨) พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ (普贤菩萨) เป็นต้น

ภาพแทนของเทพสตรีในแดนสรวงที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมไซอิ๋วเฉกเช่นเดียวกันกับวิถีสตรีบนโลกมนุษย์ที่ยังคงมีความรัก โลภ โกรธและหลง ตัวอย่างความคลั่งไคล้ในกามตัณหาของนางฟ้าผู้จัดการเรื่องการบูชาบนสวรรค์ที่แอบนัดแนะดาวขุยมู่หลังลงมาร่วมรักหลับนอนยังโลกมนุษย์ (吴承恩, 2011:325-371) หรือองค์หญิงแห่งแคว้นเทียนจู๋กั๋ว (天竺国公主) ตัวจริงที่ก่อนลงมาจุติบนโลกมนุษย์ นางคือเทพธิดาซู่เอ๋อ (素娥仙子) แห่งตำหนักดวงจันทรา ซึ่งเคยตบหน้ากระต่ายหยก (玉兔) ไป 1 ที ทำให้กระต่ายหยกมีความโกรธเคืองมาก

เมื่อรู้ว่าเทพธิดาซู่เอ๋อลงมาเกิด จึงตามมาแก้แค้นนางในชาติภพนี้ ด้วยการจับไปขังไว้ห้องร้างของพระอารามแห่งหนึ่ง แล้วปลอมตัวเป็นนางเดินทางเข้าวังไปเสวยสุข (吴承恩, 2011:1077-1107) ย่อมหมายความว่า ผู้ประพันธ์เองก็ไม่ได้สรรเสริญในตัวเทพสตรีมากนัก แต่ด้วยเป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะ จึงไม่อาจย่ำยีหรือมองข้ามสถานภาพของพวกเขาไปได้ กล่าวคือ ในฐานะภาพแทนของความดีงาม ความถูกต้องและคุณธรรม

- มารดาผู้ปรารถดี มีเมตตา

พระโพธิสัตว์กวนอิมหรือพระอวโลกิเตศวรเป็นเทพสตรีที่ถูกเขียนเล่ามากที่สุดในวรรณกรรมไซอิ๋ว ถือเป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งในวรรณกรรมก็ว่าได้ ตั้งแต่เป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่ทำหน้าที่ไปอัญเชิญพระไตรปิฎกที่ชมพูทวีป รวมถึงช่วยแก้ไขปัญหาที่ประสบพบเจอตลอดระยะการเดินทาง

ความเชื่อเกี่ยวกับพระอวโลกิเตศวรในจีนมีมาอย่างช้านาน ช่วงยุคราชวงศ์เหนือใต้ (南北朝) มีเรื่องเล่าว่า “ซุนเต้าเต๋อ (孙道德) ชาวเมืองอี้โจว (益州) เซ่นสรวงบูชาเทพเจ้าไม่ขาด อายุ 50 ก็ยังไม่มีบุตรสืบสกุล บ้านพักใกล้กับพระอารามแห่งหนึ่ง ปีรัชศกจิ่งผิง (景平) พระสงฆ์ได้ชี้แนะให้ครองตนด้วยคุณธรรมจะได้มีบุตรไว้อุ้มชู หากแต่ต้องมีใจศรัทธาในมนต์พระโพธิสัตว์กวนอิม《观世音经》จึงจะสัมฤทธิ์ผล ซุนเต้าเต๋อจึงเลิกนับถือเต๋าหันมานับถือพุทธอย่างแรงกล้า ภาวนาคาถาพระโพธิสัตว์กวนอิม เพียงไม่กี่วันก็ฝันว่าภรรยาตั้งครรภ์ และต่อมาก็คลอดบุตรชาย” (王国良, 1999:173) นี่คงเป็นการปรุงแต่งที่เกิดจากความศรัทธาของผู้เขียนที่มีต่อพระองค์ ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งที่สามารถประทานพรเรื่องบุตร ซึ่งนำไปสู่การสร้างรูปเคารพในลักษณะที่เป็นสตรีเพศอย่างเด่นชัดและแพร่หลายในยุคสมัยราชวงศ์ถัง (唐) (于君方, 2012:253) ด้วยเพราะโลกทัศน์ของชาวจีนที่เชื่อว่า พระผู้สดับฟังเสียงคร่ำครวญของสัตว์โลก พระผู้มีเมตตาคุณน่าจะเป็นสตรีเพศมากกว่าชาย เหมือนความรักความห่วงหาอาทรของมารดาที่มีต่อบุตร (韩秉方, 2004:55-56) รวมถึงการบูชาพระพุทธรูปที่มีลักษณะเป็นเพศชายในห้องนอนของสตรีเพศนำมาซึ่งการตีความทางจารีตที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย (周秋良, 2011:73-74)

พระโพธิสัตว์กวนอิมในวรรณกรรมไซอิ๋วประดุจมารดาผู้เมตตาปราณี ค่อยสั่งสอนเตือนสติบุตรที่ดื้อรั้น อารมณ์ร้อนอย่างหงอคงตลอดเวลา และเหมือนว่าหงอคงก็จะรับรู้ได้ถึงความรักที่แม่ผู้นี้มอบให้ โดยเชื่อฟังคำชี้แนะของท่าน (柏宏军、何金钟, 2007:26; 郑明娳, 2003:131) อาจเพราะภายใต้ความเป็นสตรีของพระโพธิสัตว์กวนอิมในสังคมจีนคือ สตรีวัยกลางคนที่รูปลักษณ์งดงามและใจดี มีความเป็นหญิงชาวบ้านมากกว่าความเป็นเทพ (刘田田, 2007:47-49)

หลังจากที่หงอคงฆ่าโจรป่า 2 คน ทำให้พระถังซำจั๋งขับไล่หงอคงออกจากคณะผู้เดินทางอัญเชิญพระไตรปิฎก หงอคงได้เหาะไปกราบนมัสการพระโพธิสัตว์กวนอิมที่ภูเขาโปตละ (落伽山) เพื่อระบายความคับข้องใจที่เกิดขึ้นให้ท่านฟัง ปรากฏในตอนที่ 56-57 (吴承恩, 2011:657-679) เล่าว่า เมื่อหงอคงได้พบกับพระโพธิสัตว์กวนอิมแล้ว น้ำตาแห่งความทุกข์ก็ไหลเป็นทางยาว ท่านได้ปลอบหงอคง “อย่าร้อง อย่าร้อง เราจะช่วยเหลือให้คลายทุกข์” ในที่นี้ ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารให้ทราบว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นที่พึ่งพิงที่หงอคงไว้ใจเหมือนกับมนุษย์เมื่อเจอกับปัญหาหรือมีความทุกข์ร้อนใจก็จะคิดถึงแม่และเล่าปัญหาต่างๆ ให้ท่านฟัง แม่จะช่วยหาวิธีให้คลายทุกข์ อย่างไรก็ตาม อันความผิดที่ลงมือฆ่าคน แม่ผู้นี้ก็ตำหนิติเตียนบุตรไม่ให้หลงผิดเช่นกัน เพราะพระโพธิสัตว์กวนอิมรู้เท่าทันบุตรคนนี้ รู้นิสัยใจคอของลูกคนนี้ที่มีนิสัยเกเร ขี้ขโมย เจ้าชู้และหัวร้อนง่าย อย่างตอนพระโพธิสัตว์กวนอิมอ้างสรรพคุณของแจกันวิเศษ และความงามของธิดามังกร (龙女) ศิษย์คู่กายพระองค์ ที่กลัวหงอคงขโมยไป (吴承恩, 2011:498)

การที่พระโพธิสัตว์กวนอิมทรงเลือกหงอคงให้เป็นหนึ่งในผู้อารักขาพระถังซำจั๋งส่วนหนึ่งคงเกิดมาจากความตั้งใจที่จะให้บุตรคนนี้หลุดพ้นจากวิบากกรรมที่พระยูไลสะกดไว้ใต้ภูเขาเบญจคีรี (五行山) และเมื่อสำเร็จภารกิจอันยิ่งใหญ่ว่าด้วยการอัญเชิญพระไตรปิฎกจากชมพูทวีปสู่ต้าถังแล้ว บุตรผู้นี้ก็สำเร็จเป็นพุทธะ ภายใต้ชื่อว่า “โต้วจั้นเซิ่งฝัว” (斗战胜佛) หรืออาจแปลเป็นไทยว่า “พระพุทธพิชัยสงคราม” (吴承恩, 2011:1160) ทั้งนี้หากแม่ไม่รัก

ก็คงไม่ด่า หากไม่หวงก็คงไม่คุม หงอคงจึงถูกแม่ให้รัดเกล้ากับพระถังซำจั๋งไว้เพื่อใช้คุมสติบุตรไม่ให้หลงผิด คิดชั่วนั่นเอง

- สตรีที่เด็ดเดี่ยว ยึดมั่นในพรหมจรรย์

เทพธิดาฉังเอ๋อเป็นนางฟ้าในเทพปกรณัมจีน ที่มีมาตั้งแต่ยุคจั้นกั๋ว (战国) หรือราว 2,400 ปี ที่แล้ว เดิมมีการกล่าวเพียงสั้นๆ ว่า “อดีตฉังเอ๋อกินยาอายุวัฒนะของซีหวังหมู่แล้วลอยสู่ดวงจันทร์” (袁珂、周明, 1985:234) หากแต่เรื่องราวได้ถูกพัฒนาไปเรื่อยๆ ตามความเชื่อ จินตนาการของผู้คนแต่ละยุคสมัย เนื่องจากเทพปกรณัมในยุคปรัมปราของจีนยังไม่ขึ้นรูปที่แน่ชัด กล่าวคือยังไม่จดบันทึกอย่างเป็นเรื่องเป็นราว จึงเปิดโอกาสให้ผู้เล่าเติมแต่งสีสันได้ตามสมควร (张振犁, 1991:1) การแต่งเติมที่เพิ่มขึ้นที่สำคัญคือ การบอกว่านางเป็นภรรยาของโฮ่วอี้ (后羿) และเรื่องการลอยสู่ดวงจันทร์ หลังจากที่กินยาอายุวัฒนะแล้ว (黄铃雅, 2010:25-37) ในที่นี้เราจะไม่พิจารณาเรื่องเหตุของการกินยาอายุวัฒนะ แต่นางได้กลายเป็นนางฟ้าใช้ชีวิตอยู่อย่างเดียวดายบนดวงจันทร์ แยกกันอยู่กับสามีบนโลกมนุษย์

ความงามของเทพธิดาฉังเอ๋อคงเป็นที่เลื่องลืออย่างมาก จนทำให้เทพเทียนเผิงหยวนซุ่ย (天蓬元帅) กระทำการสัปดนลวนลามนางหลังจากที่ดื่มเหล้า (吴承恩, 2011:87) แต่นางไม่สนองตัญหาของเทียนเผิงหยวนซุ่ย จึงทำให้ถูกลงโทษให้มาจุติยังโลกมนุษย์อีกครั้ง แต่ไปเกิดในครรภ์ของสุกร ซึ่งทำให้ตือโป๊ยก่ายมีรูปร่างเป็นหมูนั่นเอง

เป็นที่ชวนให้เชื่อได้ว่าผู้ประพันธ์ต้องการให้เทพธิดาฉังเอ๋อเป็นภาพแทนของนางฟ้าที่ทั้งมีความงดงามทางรูปลักษณ์และมีคุณธรรมชั้นสูง ใคร่คิดถึงแต่โฮ่วอี้เพียงคนเดียว ไม่ปันใจให้ชายอื่น เป็นผู้ไร้ซึ่งกิเลสตัณหา แม้ว่าจะต้องใช้ชีวิตแยกอยู่กับสามีก็ตาม ยึดมั่นที่จะครองตนแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” ไปตลอด ซึ่งน่าชวนเชื่อว่าเหตุการณ์การถูกลวนลามของเทพธิดาฉังเอ๋อสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการข่มขืน (Rape Culture) ที่สตรีกลายเป็นเครื่องบำบัดกำหนัดของบุรุษ คือการถูกกดทับของสตรีแบบหนึ่ง

ภาพลักษณ์ของเทพสตรีบนสรวงสวรรค์ไม่ได้แตกต่างจากสตรีบนโลกมนุษย์ ดั่งจะเห็นได้จาก นางฟ้าผู้จัดการเรื่องการบูชาบนสวรรค์ที่นัดแนะเทพบุตรลงมาสมสู่กันในโลกมนุษย์

เพราะไม่ต้องการให้สวรรค์แปดเปื้อนด้วยกามโลกีย์ อย่างไรก็ตามเทพธิดาบนสวรรค์ส่วนใหญ่แล้วคือผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ดีงาม ครองตนด้วยจิตอันเป็นกุศล

ภาพลักษณ์ตัวปีศาจสาวในวรรณกรรมไซอิ๋ว

เมื่อเทพเจ้า เซียนและพระโพธิสัตว์เป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะ เหล่ามารและปีศาจจึงถูกแทนค่าถึงความชั่วร้าย ความน่ารังเกียจ ความต่ำช้าในฝ่ายอธรรม หากแต่ภายใต้กรอบจารีตที่ผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคมจีน ตัวละครที่เป็นปีศาจสาวก็ใช่ว่าจะเลวร้ายไปเสียทั้งหมด อย่างไรก็ตามรูปลักษณ์ของปีศาจในวรรณกรรมไซอิ๋วมีจุดร่วมเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือความสามารถที่แปลงกายเป็นหญิงสาว เพื่อใช้หลอกล่อ ยั่วยวน โปรยเสน่ห์ให้ชายหนุ่มตกหลุมพราง เช่น ปีศาจแมงป่องแห่งถ้ำผีผา (琵琶洞) สวยเหมือนซีซือ (西施) อ่อนช้อยงอนงาม ปีศาจแมงมุมทั้ง 7 ตน งามดุจดั่งเทพธิดาฉังเอ๋อ เหล่านางฟ้าบนสวรรค์ลงมาจุติ หรือแม้แต่ปีศาจกระดูกขาวก็สามารถแปลงกายเป็นหญิงชาวบ้านที่หน้าตาหมดจด คิ้วโก่ง ปากแดง ฟันขาว กริยาอ่อนช้อยชวนหลงใหล (吴承恩, 2011:314,650,845)

ครอบครัวของปีศาจกระทิง (牛魔王) ประกอบด้วยภรรยาใหญ่คือองค์หญิงพัดเหล็ก (铁扇公主) ภรรยารองคือองค์หญิงหน้าหยก (玉面公主) และหนูน้อยตัวแดง (红孩儿) ซึ่งเป็นบุตรที่เกิดจากภรรยาใหญ่ ความสัมพันธ์ในครอบครัวนี้คงช่วยสะท้อนให้เห็นถึงภาพชายในใหญ่ในสังคมจีนได้อย่างเด่นชัด และน่าเชื่อว่าผู้ประพันธ์ใส่ใจต่อการผูกเรื่องของครอบครัวนี้อย่างมาก เนื่องจากถูกเขียนไว้อยู่หลายตอน เช่น ปีศาจกระทิงเป็นพี่น้องร่วมสาบานกับหงอคง (吴承恩, 2011:32,477) หงอคงปราบหนูน้อยตัวแดง (吴承恩, 2011:467-491) หงอคงหลอกองค์หญิงหน้าหยกและขอยืมพัดจากองค์หญิงพัดเหล็ก (吴承恩, 2011:690-724)

- แม่ผู้รักบุตร เมียที่เชิดชูสามี

องค์หญิงพัดเหล็กเป็นตัวแทนของสตรีที่ดีงาม กล่าวคือตอนที่คณะอัญเชิญพระไตรปิฎกเดินทางผ่านภูเขาเปลวเพลิง ด้วยไฟอันร้อนระอุยากที่จะนำพาคนธรรมดาอย่างพระถังซำจั๋งข้ามผ่านไปได้ จำเป็นต้องไปเอาพัดวิเศษขององค์หญิงพัดเหล็กมาใช้แก้ปัญหา หงอคงจำต้องขอยืมพัดจากนาง เพื่อให้การเดินทางราบรื่นถึงฝั่งฝันแดนชมพูทวีป

เมื่อหงอคงไปขอยืมพัดวิเศษจากองค์หญิงพัดเหล็ก นางแสดงความไม่พอใจ โกรธที่หงอคงทำให้บุตรชายของตนต้องถูกพระโพธิสัตว์กวนอิมรับไว้เป็นศิษย์ เพราะทำให้แม่ลูกต้องพลัดพรากจากกัน เพราะผู้เป็นพ่อเป็นแม่มุ่งหวังที่จะเห็นบุตรอยู่ข้างกายทุกวี่วัน ดังนั้นการที่นางไม่สามารถเห็นหน้าบุตรถือว่าเป็นความทุกข์ใจอย่างหนึ่ง ถือเป็นสัญชาตญาณของความเป็นแม่ แม้ว่าองค์หญิงพัดเหล็กจะเป็นปีศาจก็ตาม จึงสะท้อนถึงความสมบูรณ์แบบของผู้เป็น “แม่”

ขณะเดียวกันนางยังซื่อตรง ยกย่องและให้เกียรติต่อสามีนางอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสามีจะไปกินอยู่กับเมียคนใหม่ โดยปล่อยทิ้งให้นางดูแลบ้านตามลำพัง ไร้ซึ่งหัวหน้าครอบครัวคอยปกปักดูแลและให้ความอบอุ่น แต่เมื่อสามีกลับบ้านมาหา นางก็ไม่ได้แสดงอารมณ์ฉุนเฉียวตำหนิพฤติกรรมของสามี เพียงแต่บอกถึงความน้อยเนื้อต่ำใจในชะตากรรมของตนว่า “ชายไม่มีเมียดุจทรัพย์สินไม่มีผู้เป็นประธาน สตรีที่ไร้สามีดุจร่างกายไร้ผู้เป็นประธาน” “สามีดุจดั่งผู้เป็นบิดาที่เลี้ยงตน” ซึ่งเป็นคำกล่าวที่นางบอกกล่าวกับปีศาจกระทิงตัวปลอม (หงอคงแปลงกาย) กลับไปหานางที่บ้าน และเมื่อสามีตนถูกจับ นางถึงกลับคุกเข่าขอร้องและยินยอมพร้อมใจที่จะมอบพัดวิเศษเพื่อแลกกับชีวิตของสามี คำพูดและการกระทำเหล่านี้ทำให้เชื่อว่า นางเป็นสตรีที่อยู่ในจารีตอย่างมั่นคง ทำให้ผู้วิจัยนึกถึงกลอนโบราณเรื่อง “ขึ้นเขาเก็บโกฐหัวบัว” 《上山采蘼芜》ตอนหนึ่งที่เขียนไว้ว่า “ขึ้นเขาเก็บโกฐหัวบัว ลงเขาเจอผัวเก่า คุกเข่าถามผัวเก่า เมียใหม่เป็นเยี่ยงไร” (徐陵, 1999:1-2) เนื้อเรื่องบรรยายถึงชะตากรรมของสตรีนางหนึ่งที่ถูกสามีหย่า ปล่อยทิ้งนางให้ดำเนินชีวิตด้วยตนเองอย่างยากลำบาก แต่เมื่อพบเจออดีตสามีในที่สาธารณะ นางยังคงให้เกียรติ โดยนั่งพับเพียบพูดคุยกับอดีตสามี นั่นหมายความว่า

มโนทัศน์ของสตรีที่ถูกสามีหย่าร้างหรือทอดทิ้งยังคงถือว่าตนเองเป็นทรัพย์สมบัติของผู้ชาย หากสตรีผู้นั้นไม่ได้แต่งงานใหม่

องค์หญิงพัดเหล็กถือว่าเป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นว่า ภายใต้การเรียกขานนางว่าปีศาจ แต่นางก็ยึดมั่นอยู่ในกรอบคุณธรรมจารีต ธรรมเนียมประเพณีจีนที่เคร่งครัด เทิดทูลสามีสุดหัวใจ

- เมียน้อยร้อยล้านที่ต่ำตม

องค์หญิงหน้าหยกเป็นบุตรีของปีศาจจิ้งจอก เพราะฉะนั้นนางก็คือปีศาจจิ้งจอกสาวพราวเสน่ห์ตัวหนึ่ง วรรณกรรมเล่าว่า ตอนบิดาของนางเสียชีวิตเหลือทรัพย์สินไว้มากมาย มีความยินยอมพร้อมใจที่จะใช้ชีวิตคู่กับปีศาจกระทิง เพราะเห็นว่าฤทธิ์เดชสูง เมื่อหงอคงรู้ความตื้นลึกหนาบางของครอบครัวนี้ จึงโกหกว่าตนเองได้รับคำสั่งจากองค์หญิงพัดเหล็กเชิญให้ปีศาจกระทิงกลับบ้านตามคำสั่งของนายหญิง องค์หญิงหน้าหยกได้ยินถึงกลับดุด่าด้วยอารมณ์โมโหว่า “อีนางคนใช้ไพร่ แกรู้หรือไม่ว่า ท่านกระทิงมาอยู่บ้านข้าไม่ถึง 2 ปี ส่งเงินส่งทอง เสื้อผ้าอาภรณ์ไปแล้วเท่าไหร่ ส่งไม้ฟืนทุกปี ส่งข้าวสารทุกเดือนเพื่อใช้หุงหาอาหารอย่างไม่ขาด ยังหน้าด้านมาเรียกท่านกระทิงกลับอีก” หงอคงก็โต้กลับอย่างแสบทรวงว่า “เธอเป็นอีหญิงชั้นต่ำ ใช้เงินซื้อท่านกระทิง เป็นการจ่ายเงินซื้อผัวอย่างไรอย่างนั้น เธอช่างไร้ยางอายสิ้นดี กลับมีหน้ามาด่าคนอื่นอีก” จากคำพูดเหล่านี้ทำให้ทราบว่า การแต่งงานขององค์หญิงหน้าหยกกับปีศาจกระทิงคือการแต่งผู้ชายเข้าบ้านทั้งๆ ที่รู้ว่าสามีของตนมีเมียอยู่ก่อนแล้ว นางไม่ยินดีจะไปมาหาสู่กับบ้านใหญ่และไม่ให้ความเคารพองค์หญิงพัดเหล็กในฐานะเมียหลวงเสียเลย ซึ่งผิดต่อจารีตศีลธรรมในขนบวัฒนธรรมจีนที่เมียหลวงมีศักดิ์สูงกว่าเมียน้อย เพราะถือว่าเมียหลวงคือผู้เติมเต็มของความเป็นคู่สมรส แต่เมียน้อยอยู่ในฐานะรับมาเลี้ยงดูเท่านั้น (郑飞洲, 2002:37-38) เป็นต้นว่า สถานะและบทบาทของราชินีจะอยู่สูงกว่ามเหสีคนอื่นๆ ด้วยเพราะฐานะคือเมียหลวงนั่นเอง

นางมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว ดุด่าสามีเมื่อมีอารมณ์โทสะ กล่าวคือ หลังจากที่นางถูกหงอคงตำหนิก็ปิดประตูเข้าบ้านไปฟ้องสามี โดยใช้คำพูดไม่สุภาพต่อว่าสามี กล่าวหาปีศาจกระทิง

เป็นเพียง “ผู้ชายธรรมดาไร้น้ำยาที่กลัวเมีย” ซึ่งผิดต่อจารีตจีนว่าด้วยเรื่อง “หลี่” (礼) ที่ผู้เป็นภรรยาต้องเชื่อฟังสามี นอกจากนั้นแล้วการที่ภรรยามีพฤติกรรมเยี่ยงนี้ยังขัดต่อคุณสมบัติ “สี่คุณธรรม” ของสตรีจีนว่าด้วยการรักษากริยามารยาท สงบเสงี่ยมเจียมตัว ต้องรู้จักสงบปากสงบคำ ไม่แสดงวาจาที่ไม่สุภาพ

ตัวละครเมียน้อยนี้ทำให้เห็นถึงความทุกข์ยากของผู้เป็นเมียหลวง เมียแต่งอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากผู้เป็นสามีมักจะหลงใหลนางมากกว่าเมียหลวง สำหรับองค์หญิงหน้าหยก ด้วยเพราะฐานะทางบ้านที่ร่ำรวย นางจึงใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่เป็นเครื่องมือที่ใช้ต่อรองอำนาจกับสามีและกดขี่ข่มเหงเมียหลวงต่างๆ นานา ความร้ายกาจของนางมากยิ่งกว่าปีศาจสาวทั้งหมดทั้งมวลในไซอิ๋ว หากพิจารณาด้วยมุมมองอย่างเป็นธรรม ความผิดที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้เป็นเพราะความเจ้าชู้ของปีศาจกระทิง ภายใต้ระบบที่ผู้ชายสามารถมีหญิงข้างกายได้หลายคน ทั้งๆ ที่ภรรยาหลวงก็มิได้ล่วงเกินหรือมีความผิดข้อหาประการใด สมเป็นกุลสตรีที่ดีงามเพียบพร้อม คลอดบุตรชายไว้สืบสกุลที่ถูกตามทำนองคลองธรรม หากจะขาดตกบกพร่องก็อาจเป็นเรื่องฐานะของวงศ์ตระกูลที่ยากจนกว่าเมียน้อยนั่นเอง

- นางล่มเมือง

เมื่อคณะผู้เดินทางถึงแคว้นปี่ชิวกั๋ว (比丘国) เรื่องเล่าว่า เด็กน้อยจำนวนมากต้องสังเวยชีวิต เพราะกษัตริย์แห่งแคว้นนี้ถูกปีศาจสาวครอบงำ เรื่องราวนี้ปรากฏอยู่ในตอนที่ 78-79 (吴承恩, 2011:914-932) เรื่องเล่าว่า เมื่อ 3 ปีก่อนที่พระถังซำจั๋งและคณะจะเดินทางมาถึงแคว้นนี้ มีนักพรตตนหนึ่งได้นำสาวงามอายุ 16 ปี ถวายตัวเป็นข้าพระบาท กษัตริย์ทรงรับไว้ ด้วยเพราะหน้าตาสวยสดประดุจพระโพธิสัตว์กวนอิม นางถูกยกเป็นมเหสีผู้เลอโฉม คนโปรดของกษัตริย์ในไม่ช้า

การที่กษัตริย์แห่งแคว้นปี่ชิวกั๋วหลงใหลนางมากเป็นพิเศษก็เพราะชื่นชอบในท่วงท่าลีลาการร่วมประเวณีกับนาง หากแต่การมักมากหรือจดจ่อในกามคุณทำให้ร่างกายของพระองค์ทรุดโทรมลง นักพรตที่พานางมาฝากตัวให้กับกษัตริย์ ที่ต่อมาได้รับการอวยยศเป็นอัครเสนาบดีได้เสนอแนวทางการรักษาโรคที่แปลกประหลาด กล่าวคือ ต้องใช้หัวใจและตับ

ของทารกจำนวนหนึ่งพันหนึ่งร้อยสิบเอ็ดชิ้นเป็นส่วนผสมในการปรุงยา ซึ่งอันที่จริงแล้วทั้งอัครเสนาบดีและมเหสีผู้เลอโฉมต่างก็เป็นปีศาจที่แปลงกายมาหลอกลวง โดยอัครเสนาบดีคือปีศาจกวางขาว ส่วนมเหสีผู้เลอโฉมคือปีศาจจิ้งจอกหน้าขาว

กรณีข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ประพันธ์กำลังสื่อความให้เห็นถึงเหตุการณ์การล่มสลายหรือการสั่นคลอนของราชวงศ์จำนวนมากเกิดจากกษัตริย์ลุ่มหลงสตรีจนมากเกินไป เช่นการล่มสลายของราชวงศ์ซัง เพราะพระเจ้าติวอ๋องคลั่งไคล้นางต๋าจี่ หรือจักรพรรดิถังเสวี่ยนจง (唐玄宗) เพราะลุ่มหลงหยังกุ้ยเฟย (杨贵妃) ที่ทำให้เกิดกบฏอานลู่ซาน (安禄山) ขึ้นในภายหลัง เพราะว่าอานลู่ซานใช้ความสนิทสนมกับหยังกุ้ยเฟยเป็นเกราะกำบัง โดยขอฝากตัวบุตรบุญธรรมของหยังกุ้ยเฟย พระสนมที่จักรพรรดิหลงรัก ราชวงศ์ถังที่รุ่งโรจน์ก็เข้าสู่ความเสื่อมถอย ทำให้สตรีกลายเป็นตราบาปของสังคม

อนึ่ง หลังจากที่เดินทางออกจากแคว้นจูจื่อกั๋ว พระถังซำจั๋งถูกปีศาจแมงมุมจับตัวไป ปีศาจสาวเหล่านี้มีด้วยกันทั้งสิ้น 7 ตน ขณะที่นางกำลังเปลือยกายลงน้ำเล่นในสระอย่างสบายใจ ตือโป๊ยก่ายจึงแปลงกายเป็นปลาดุกดำลงไปลูบไล้นัวเนียคลึงไคล้เรือนร่างของนางปีศาจ (吴承恩, 2011:839-851) แม้ว่าจะเป็นการแสดงถึงความบ้ากามของเพศชาย แต่หากนางปีศาจกลุ่มนี้ไม่เปลือยกายอาบน้ำให้ผู้อื่นเห็นก็คงไม่ต้องถูกลวนลาม ซึ่งสะท้อนเห็นว่าเรือนร่างสตรีเป็นยาพิษที่ทำให้ชายเกิดกำหนัดก็เป็นได้

- สตรีผู้มักมากในกาม

กระแสความต้องการมีเพศสัมพันธ์กับชายรูปงามอย่างพระถังซำจั๋งเป็นลักษณะร่วมของปีศาจสาวที่วรรณกรรมไซอิ๋วเน้นมากที่สุด คงเป็นเพราะวรรณกรรมเรื่องนี้มุ่งให้พระถังซำจั๋งเป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ ผู้อยู่ในศีลข้อห้ามของการเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ว่าด้วย “ปล่อยน้ำอสุจิด้วยความจงใจ” “ห้ามนอนร่วมกับผู้หญิง” อันจะนำมาซึ่งอาบัติ ส่วนเหตุผลที่ปีศาจสาวแปลงกายเป็นสาวงามมายั่วเย้า หลอกล่อ หว่านล้อมและเอาใจต่างๆ นานา คงเพราะต้องการให้ศีลของพระถังซำจั๋งแตก ภารกิจการอัญเชิญพระไตรปิฎกก็จะเป็นต้องล้มเลิกกลางคัน

ปีศาจแมงป่องใช้คำอ่อนหวานไพเราะ เพื่อโน้มน้าวให้พระถังซำจั๋งใจอ่อน ทั้งยังอวดเรือนร่างเพื่อให้พระถังซำจั๋งสนใจและเกิดกำหนัดในการมีเพศสัมพันธ์ร่วมกัน (吴承恩, 2011:645-656) หรือจะเป็นปีศาจต้นท้อที่กระหายอยากได้พระถังซำจั๋งเป็นสามี (吴承恩, 2011:754-759) แม้ว่าในวรรณกรรมไซอิ๋วจะบอกว่า การร่วมเพศกับพระถังซำจั๋งจะนำมาซึ่งอายุวัฒนะ แต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการนำสตรีไปปรุงแต่งถึงความต้องการทางเพศเป็นเรื่องยางอายอย่างหนึ่ง เพราะกุลสตรีควรรักนวลสงวนตัว ไม่มีกริยาหรือความคิดเยี่ยงนี้ จึงเป็นการชวนทำให้ภาพของสตรีกลุ่มนี้ดูต่ำต้อย หมกมุ่นและมักมากในกาม

นอกจากนี้แล้วภาพลักษณ์ของปีศาจสาวในวรรณกรรมไซอิ๋ว ส่วนหนึ่งยังแทนถึงร้อยเล่ห์มารยาของสตรีได้ด้วย อย่างเช่น ปีศาจกระดูกขาวที่ปลอมตัวถึง 3 หน เพื่อหลอกล่อให้ผู้อื่นหลงผิด เพื่อหวังได้มาซึ่งเนื้อของพระถังซำจั๋ง ที่จะช่วยให้ตนบรรลุถึงความเป็นอมตะนิรันดร์กาล ลักษณะการเขียนที่ดูหมิ่น เสียดสีถึงบทบาท สถานภาพของสตรีจะพบมากในหมู่ปีศาจมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะเป็นมายาคติที่ว่าด้วย “สตรีคือปีศาจ” “สตรีคือศัตรู” หากทว่าเมื่อเพ่งพินิจพิเคราะห์อย่างละเอียดจะพบว่า ความเลวร้ายในตัวของปีศาจสาวทั้งหมดส่วนหนึ่งก็เกิดจากฝ่ายชายเป็นผู้หยิบยื่นให้ ดังกรณีความเจ้าชู้ของปีศาจกระทิงที่ทำให้ครอบครัวที่อบอุ่นต้องแตกแยก และบทบาทของเมียน้อยดูเลวร้าย น่ากลัว เป็นต้น

อาจสรุปได้ว่า พื้นที่ของปีศาจสาวจะถูกยัดเยียดความไม่เสมอภาพ ความบกพร่องทางจรรยามารยาท ศีลธรรมประเพณีมากกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ถูกตราหน้าและจองจำความชั่วร้ายตามบทบาทในเนื้อเรื่องของวรรณกรรม

สรุป

มรดกของวัฒนธรรมขงจื๊อได้สร้างกรอบหรือแบบแผนให้กับสตรีดำเนินรอยตาม ชะตาชีวิตของพวกเขาไม่เท่าเทียมกับเพศชาย โดยอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่า ต่ำกว่า คล้ายว่าสตรีเกิดขึ้นมาเพื่อรับใช้เพศชาย

ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิง เทพสตรีและปีศาจสาวในวรรณกรรมไซอิ๋วเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เราเห็นถึงคุณลักษณะของสตรีที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของสังคมผ่านการนำเสนอของนักเขียนได้อย่างน่าสนใจ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น แต่เป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาอย่างยาวนานภายใต้ผู้ชายเป็นผู้ออกกฎ ให้ค่าและชี้วัด หากเรามองว่าเทพเจ้าเป็นตัวแทนแห่งความบริสุทธิ์ เหล่ามารปีศาจเป็นตัวแทนแห่งความเลวร้าย แล้วมนุษย์เราจะจัดอยู่ในกลุ่มใด นี่คงเป็นคำถามที่ต้องตอบ

จากการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ของตัวละครที่เป็นสตรีเพศในวรรณกรรมไซอิ๋วทั้ง 3 กลุ่ม ที่ผ่านการประพันธ์ผู้เป็นบุรุษเพศนามว่าอู๋เฉิงเอินช่วยสะท้อนแนวคิดของบุรุษที่มีต่อสตรีเพศในยุคนั้นได้อย่างลึกซึ้ง ชี้ชวนให้เชื่อว่าเป็นการสื่อถึงการใช้อำนาจ การชี้นำหรือการกำหนดบทบาทของสตรีตามที่ตนเองปรารถนา (สรยา รอดเพชร, ทัศนีย์ ทานตวาณิช และนัทธนัย ประสานนาม, 2561:56) กล่าวคือ อุดมคติของบุรุษภายใต้กรอบสังคมชายเป็นใหญ่มักมีภาวะการกดทับ ลดทอน หรือเลือกที่จะไม่เชิดชูสถานะของสตรีเท่าที่ควร ดังบริบทของสตรีในวรรณกรรมไซอิ๋วทั้ง 3 กลุ่ม ที่ต่างล้วนมีทั้งดีและชั่วปะปนคลุกเคล้ากันไป

สรุปได้ว่าผู้ประพันธ์วรรณกรรมไซอิ๋วไม่ได้ยกย่อง “ผู้หญิง” “เทพสตรี” และ “ปีศาจสาว” กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากเชียนเทพสตรีบนสวรรค์ยังผูกติดกับจิตที่ไม่ปล่อยว่าง มีอารมณ์ความรู้สึกไม่แตกต่างจากปีศาจหรือมนุษย์ ในขณะที่ภาพลักษณ์ของปีศาจสาวเองก็ใช่ว่าจะเลวร้ายไปเสียทั้งหมด ดังความซื่อตรงต่อสามีและความห่วงหาอาทรที่มีต่อบุตรขององค์หญิงพัดเหล็ก ส่วนผู้หญิงที่เป็นมนุษย์ก็เช่นกัน แต่น่าเชื่อว่าต้นแบบของกุลสตรีจำต้องตั้งมั่นอยู่ในจารีตประเพณีแห่งวัฒนธรรมขงจื๊อที่ว่าด้วย “เชื่อฟังพ่อ เชื่อฟังสามี เชื่อฟัง

บุตรชาย” หรือที่เรียกว่า “สามคล้อยตาม” และอยู่ในคุณสมบัติของสตรีที่ว่าด้วย “สี่คุณธรรม” หากฝ่ากฎเหล่านี้ก็จะถูกตีตราว่าตัวร้าย นางเลว หญิงชั่วไปโดยปริยาย

ทั้งนี้พิจารณาอย่างรอบด้านจะพบว่า การรักนวลสงวนตัวของสตรีคือหัวใจสำคัญที่นำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีทั้งหมดภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่าด้วยสังคมชายเป็นใหญ่ เนื่องจากในยุคสมัยหมิง การถือพรหมจรรย์ของสตรีเป็นสิ่งที่ราชสำนักให้การยกย่อง ประชาชนทั่วไปยอมรับ ผู้ประพันธ์ไซอิ๋วจึงได้เขียนเล่าในสิ่งที่สังคมชื่นชม ยกย่องและให้ค่า หากแต่อยู่บนความทุกข์ระทมและความขืนใจของสตรี ดังที่ได้สะท้อนออกมายังตัวละครสตรีทั้ง 3 กลุ่ม สะท้อนให้เห็นว่ามุมมองเรื่อง “พรหมจรรย์” เป็นหลักที่ใช้กล่าวอ้างถึงคุณธรรมของสตรีในยุคสมัยนั้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คมกฤษณ์ วรเดชนัยนา. “พหุลักษณ์ของอำนาจในวรรณกรรมเรื่องสินไซ”. **เอกสารการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 10 (The 10th International Conference on Humanities and Social Science)** ระหว่างวันที่ 20-21 พฤศจิกายน 2557, 47-59.

ถาวร สิกขโกศล. (2552). “ไซอิ๋ว ยอดนิยายมหัศจรรย์”. อู่เฉิงเอิน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). **ไซอิ๋ว**. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

นัยน์พัศ ประเสริฐเมฆากุล. (2555). “พรหมจรรย์: กรงเกียรติยศในสมัยราชวงศ์ชิง”. ปกรณ์ ลิมปนุสรณ์ บรรณาธิการ. **เหตุเกิดในราชวงศ์ชิง**. กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน.

ปกรณ์ ลิมปนุสรณ์. (2558). **คัมภีร์เมิ่งจื่อ**. กรุงเทพฯ: โอเพ่น โซไซตี้.

ปวิณรัตน์ จันสดใส. (2554). **บทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย**. รายงานวิจัย, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

พีรดา ภูมิสวัสดิ์. (2563). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ**. กรุงเทพฯ:

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

รติรัตน์ กุญแจทอง และ กนกพร นุ่มทอง. (2559). “เตือนหญิง: วรรณกรรมสอนสตรีที่ประพันธ์ขึ้นภายใต้วัฒนธรรมขงจื๊อ”. ใน**วารสารจีนศึกษา.** 9(1), 50-72.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ศิริวรรณ วรชัยยุทธ. (2559). “ ‘แม่’ และ ‘เมีย’ บทบาทของผู้หญิงในสังคมจีน”. พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ บรรณาธิการ. **พลังผู้หญิง แม่เมีย และเทพสตรี: ความจริงและภาพแทน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สรยา รอดเพชร, ทัศนีย์ ทานตวาณิช และ นัทธนัย ประสานนาม. (2561) “ผู้หญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายของอุทิศ เหมะมูล”. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.** 14 (1), 53-79.

สุวรรณา สถาอานันท์. (2562). **หลุนอี่ว์ : ขงจื่อสนทนา**. กรุงเทพฯ: โอเพ่น โซไซตี้.

ภาษาจีน

白凯. (2003). **中国的妇女与财产:960-1949 年.** 上海:上海书店出版社.

柏宏军、何金钟. (2007). **图解西游记.** 香港:中华书局(香港)有限公司.

蔡铁鹰. (2001). **西游记之谜.** 郑州:中州古籍出版社.

陈大康. (2000). **明代小说史.** 上海:上海文艺出版社.

陈东原. (1984). **中国妇女生活史.** 上海:上海书店.

陈立. (1994). **白虎通疏证.** 北京:中华书局.

程颢、程颐. (2000). **二程遗书.** 上海:上海古籍出版社.

董家遵. (1995). **中国古代婚姻史研究.** 广州:广东人民出版社.

董晓瑞、李淑梅. (1991). “从《列女传》到《烈女传》看妇女地位的变迁”,

载**《邯郸师专学报(综合版)》**,第 1 期, 29-31.

冯保善.(2017).“明清通俗小说江南传播及其经典化进程”,载**《南京师大学报(社会科学版)》**,第 4 期, 152-160.

高洪兴.(1999).**黄石民俗学论集**. 上海:上海文艺出版社.

郭超.(2015).“《西游记》女性形象分析”,载**《青春岁月》**,第 23 期, 40-41.

郭立诚.(1991). **中国艺文与民俗**.台北:汉光文化事业公司.

郭秀兰.(2013).“评《西游记》中的女性妖魔形象”,载**《群文天地》**,第 2 期, 65-66.

韩秉方.(2004).“观世音信仰与妙善的传说——兼及我国最早一部宝卷《香山宝卷》的诞生”,载**《世界宗教研究》**,第 2 期, 54.61.

黄丽玲.(2003).**《四女书》研究**.嘉义:南华大学文学研究所硕士学位论文.

黄铃雅.(2010).“‘嫦娥奔月’神话在演义小说中之衍变”,载**《文学前瞻》**,第 10 期, 25.37

黄寿祺、张善文.(2004). **周易译注.** 上海:上海古籍出版社.

纪德君.(2012).**明清通俗小说编创方式研究**.北京:社会科学文献出版社.

贾逸君.(1929).**中华妇女缠足考**.北平:文化学社.

江林.(2017).“冥婚考述”,载**《湖南大学学报(社会科学版)》**,第 1 期, 38-43.

李春青.(2005).**文学创作论**.北京:北京师范大学出版社.

李如玉.(2017).“浅谈《西游记》中的女性形象”,载**《丝绸之路》**,第 10 期, 45-46.

李行健.(2015).**中国传统文化简明词典**.北京:中国青年出版社.

梁中效.(2017).“褒姒形象浅析”,载戴承元、柯晓明主编.**安康文存**

(丙申卷). 安康:陕南民间文化研究中心:安康市地方志办公室.

林辰. (1998). **神怪小说史**. 杭州:浙江古籍出版社.

林耀华. (2000). **义序的宗族研究(附:拜祖)**. 北京:生活 • 读书 • 新知三联书店.

廖崇斐. (2005). “从《白虎通义》看汉代的儒学”, 载**《兴大人文学报》**, 第 6 期, 65-94.

刘辰莹. (2001). “《西游记》中三教地位辨析”, 载**《华侨大学学报(人文社科版)》**, 第 3 期, 83-90.

刘达临. (2003). **中国性史图鉴**. 长春:时代文艺出版社.

刘田田. (2007). “慈爱的母亲, 世俗的女性——《西游记》中的观音形象分析”, 载**《四川文理学院学报(社会科学)》**, 第 5 期, 47-49.

鲁迅. (2001). **中国小说史略**. 天津:百花文艺出版社.

罗廷荣. (2009). “仙人、妖人、女人——《西游记》中女性形象浅析”, 载**《思茅师范高等专科学校学报》**, 第 4 期, 83-89.

闵家胤. (1995). **阳刚与阴柔的变奏: 两性关系和社会模式**. 北京:中国社会科学出版社.

聂民玉、段红智. (2010). “论孔子道德教育思想的逻辑结构”, 载**《保定学院学报》**, 第 6 期, 30-34.

钱仲联等. (2000). **中国文学大辞典**. 上海:上海辞书出版社.

盛杰玉. (1989). “中国妇女的传统地位与中国近代的女权运动”, 载**《国立中兴大学共同学科期刊》**, 第 1 期, 63.84.

宋镇豪. (1994). **夏商社会生活史**. 北京: 中国社会科学出版社.

童炜. (2005). **文学观念论**. 北京:北京师范大学出版社.

王国良. (1999). **冥祥记研究**. 台北:文史哲出版社.

王清原、牟仁隆、韩锡铎. (2002). **小说书坊录**. 北京:北京图书馆出版社.

吴承恩. (2011). **西游记**. 北京:人民文学出版社.

徐陵. (1999). **玉台新咏笺注(上册)**. 北京:中华书局.

徐朔方. (1997). **小说考信编**. 上海:上海古籍出版社.

许慎. (2001). **说文解字**. 北京:九州出版社.

杨林夕. (2010).“论《西游记 》的女性类型及其变化的意义”，载**《湖南科技大学学报(社会科学版)》**,第 3 期, 127-130.

杨天宇. (2004). **仪礼译注**. 上海:上海古籍出版社.(A)

杨天宇. (2004). **周礼译注**. 上海:上海古籍出版社.(B)

姚彦琳. (2016).“中国冥婚习俗研究综述”，载**《民俗研究》**, 第 1 期, 60-70.

应一扬. (2014).“试析猪八戒的婚姻关系”，载**《南方论刊》**, 第 6 期, 103-104.

于君方. (2012). **观音:菩萨中国化的演变**. 北京:商务印书馆.

余美其. (2014). **刘向《列女传》崇礼重义观研究**. 台北: 国立政治大学中国文学系硕士学位论文.

袁珂、周明. (1985). **中国神话资料萃编**. 成都:四川省社会科学院出版社.

张涛. (2017). **列女传译注**. 北京:人民出版社.

张振犁. (1991). **中原古典神话流变论考**. 上海:上海文艺出版社.

章义和、陈春雷. (1999). **贞节史**. 上海:上海文艺出版社.

赵沛霖. (2008).“褒姒的神话传说及其文化思想价值”，载**《上海师范大学学报(哲学社会科学版)》**,第 4 期, 50-56.

郑飞洲. (2002).“‘妻’与‘妾’”，载《中国语文通讯》第 2 期.

郑明娳. (2003). **西游记探源（全一册）**. 台北:里仁书局.

郑巧玉. (2017).“《西游记》中的儒释道三教关系”，载**《长江丛刊》,**

第 3 期, 63-64.

郑祥琥. (2020). “论中国古代白话小说创作中的比较法”，载**《安徽广播电视大学学报》**，第 1 期, 77-81.

郑晓江、万建中. (1999. **中国生育文化大观**. 南昌:百花洲文艺出版社.

周秋良. (2011). **观音故事与观音信仰研究:以俗文学为中心**. 广州:广东高等教育出版社.

周群. (2000). **儒释道与晚明文学思潮**. 上海:上海书店出版社.

周振甫. (2002). **诗经译注**. 北京:中华书局.

朱汉民. (2018). “《经典诠释与道统建构——朱熹《四书章句集注》序说的道统论”，载**《北京大学学报(哲学社会科学版)》**，第 4 期, 33-40.